

L'ANÀLISI DE LES ACTITUDS
DELS IMMIGRANTS D'ÀREA LINGÜÍSTICA
DAVANT UNA LLENGUA EN PROCÉS
DE NORMALITZACIÓ. EL CAS DELS AFILIATS
I LES AFILIADES A LA CONC (COMISSIÓ OBRERA
NACIONAL DE CATALUNYA) DAVANT
LA LLENGUA CATALANA

Imma PASTOR GOSÀLBEZ

Professora de sociologia de la Universitat Rovira i Virgili

*«No sols utilitzem la llengua com a instrument de comunicació i de coneixement, per estructurar les nostres relacions amb el món exterior i amb nosaltres mateixos sinó que cada llengua simbolitza per a cadascú certs valors, en tenim certes idees i nocions i ens hi relacionem no sols de manera «instrumental» sinó també de manera cognitiva i afectiva, i fins i tot ideològica» (Bierbach, «Les actituds lingüístiques», a Bastardas, A. i Soler, J., *Sociolingüística i llengua catalana*, Ed. Empúries, Barcelona, 1988).*

1. INTRODUCCIÓ

1.1. *Interrogants inicials, objectius plantejats i hipòtesis de partida*

L'article que teniu a les mans, així com l'estudi que li serveix de font d'informació,¹ parteixen de la sociolingüística² com a marc de referència i d'un interrogant com a punt de partida: en quines situacions la gent parla una llengua o una altra i què mou les persones a parlar una llengua determinada.

1. L'article que teniu a les mans és fruit d'un estudi realitzat per la mateixa autora entre gener i abril de 1993 amb una beca de l'Institut de Sociolingüística Catalana. L'autora vol agrair els amables comentaris i acurada supervisió que al llarg de l'estudi li va dedicar Ramon Alós.

2. Segons Teresa Turell a *Elements per a la recerca sociolingüística a Catalunya*, Edicions 62, Barcelona, 1984, tota la literatura sociolingüística en general coincideix a definir la sociolingüística com la ciència que estudia les relacions entre el llenguatge i el context social.

Seguint la definició de Miquel Pueyo (1991), s'entén per comunitat lingüística «un grup social que posseeixi en comú, almenys, una varietat lingüística i les normes d'ús corresponents, que es manté cohesionat i es diferencia dels altres grups per l'existència d'una xarxa d'interaccions —reals i simbòliques— freqüents i que comparteix actituds lingüístiques consemblants i una mateixa escala de valors, pel que fa a l'ús lingüístic i al seu significat social».

L'anàlisi que es presenta en aquest article no és exclusivament teòrica sinó que s'articula a partir de la informació obtinguda mitjançant treball de camp. La recerca es concreta, com es pot deduir del títol, en un territori i una llengua, el català i Catalunya el 1994. És interessant descriure, prèviament i de manera molt breu, la situació lingüística del nostre país.

A l'Estat espanyol cohabitaven 4 llengües diferents però només una, el castellà, és llengua oficial a tots els territoris de l'Estat. Les comunitats lingüístiques que tenen per idiomes oficials el català, el basc i el galleg —les altres llengües oficials en els seus respectius territoris dins l'Estat espanyol— són *minories endoglòssiques*. Aquest concepte fa referència al fet que, fora dels seus territoris, no existeixen aquestes llengües de manera establerta amb reconeixement oficial i social. De fet, el castellà s'ha interposat socialment i lingüísticament entre els parlants d'altres llengües d'Espanya i ha arribat a ser una llengua indispensable (Bastardas, Boix, 1991; 15).

Catalunya es troba, així, en una situació de manca d'homogeneïtat lingüística en el seu territori. Segons Albert Bastardas i Emili Boix dos factors entreligats ho expliquen: la substitució lingüística de part de la població autòctona i l'arribada de població immigrant d'altres territoris, fonamentalment de parla castellana. «El nul o insuficient reconeixement oficial del pluralingüisme de la població pot dur aquests grups minoritzats en el conjunt de l'Estat (...) a una retracció en el desenvolupament de les funcions socials i de l'estructura de la seva llengua i, finalment, a un abandonament total d'aquesta en benefici exclusiu de la del grup ètnic-lingüístic dominant» (Bastardas, Boix, 1991; 11).³

És a partir d'aquesta dada que es fa necessari, doncs, constatar la composició de la societat catalana actual, diferenciant-ne dos grans col·lectius: aquells grups socials que han experimentat processos d'immigració lingüística i aquells que no els han experimentat. Aquesta diferència permetrà analitzar els resultats a la llum d'un esquema interpretatiu ampli, global i extrapolable a totes les col·lectivitats en què es repeteix la situació.

Es conceptualitza els immigrants lingüístics com aquells col·lectius

3. La traducció és de l'autora.

d'individus que en canviar de lloc de residència han canviat d'àrea lingüística; és a dir han instal·lat la seva residència en un territori on els idiomes d'expressió habituals dels habitants d'aquell territori són diferents a aquells del territori de partida.

Els processos d'immigració cap a Catalunya són processos que impliquen un canvi d'àrea lingüística.⁴ Però són immigracions amb un tret específic: es produeixen dintre d'un mateix Estat, són processos que tenen lloc sense canviar d'Estat. Aquest fet condiciona el procés d'integració dels individus immigrants envers la societat que els acull, com es constata a molts estudis quantitativus i com es mostra a partir de les entrevistes realitzades per a aquest estudi. De fet, una de les variables explicatives més importants envers els nivells de competència i les diferents pràctiques lingüístiques radica en el lloc de naixement.⁵ Segons afirma Ramon Alós en els seu estudi, «el lloc de naixement explica de forma notable el nivell de coneixement de la llengua catalana».

En l'estudi que dona lloc a aquest article, es planteja els processos d'immigració a una altra àrea lingüística dins un mateix Estat, com a variable independent⁶ d'anàlisi, que, com a tal, ajudarà a explicar el perquè de les actituds que presenten, de manera diferenciada, els immigrants lingüístics respecte els que no ho són.

No és nova ni original, perquè ha estat plantejada en altres estudis, l'anàlisi del comportament lingüístic de la població que viu a Catalunya. Hi ha diferents estudis que ho analitzen en localitats concretes i moments històrics determinats.⁷ La majoria d'aquests han estudiat, però, l'ús lingüístic dels diferents col·lectius que conformen la població catalana, de tal manera que avui dia es disposa de coneixement sòlid sobre el nivell de competència lingüística del català (percentatge de la població que l'entén, percentatge que el sap parlar, percentatge que el sap llegir i percentatge que el sap escriure), sobre els diferents comportaments lingüístics (quin ús es fa d'aquest nivell de competència) i sobre la influència que hi desenvolupa el context social sobre ells.

Conèixer el perquè d'unes pràctiques lingüístiques implica, segons el marc teòric que guia aquest estudi, anar més enllà del coneixement quantitatiu de l'ús lingüístic que una comunitat fa d'una llengua. Així, aquesta re-

4. Excepte per als immigrants procedents de les altres zones de parla catalana.

5. Vegeu l'estudi de Ramon Alós sobre l'ús del català a la conc, citat en la bibliografia.

6. Les variables independents són aquelles que no es pretén explicar sinó fer servir com a explicatives d'altres variables anomenades dependents.

7. A nivell quantitatiu hi ha alguns estudis fets, no centrats en col·lectius específics, per diversos territoris de Catalunya, com ara Hernández, F., Martí, J. i Mercadé, F. *La llengua catalana a Tarragona: coneixement i ús*, Columna Edicions, Barcelona, 1992.

cerca centra el seu objecte d'estudi sobre un element que se situa entremig de la *competència* i el *comportament* i sota la influència del *context*, com a element que influeix sobre els tres. Aquest altre element, sobre el qual es disposa de molt poca anàlisi, són les *actituds*. Actituds que parteixen d'un determinat nivell de competència i que es concretaran, finalment, en unes pràctiques determinades.

Ja que les actituds són un fenomen social, es tractarà d'explicar les seves causes i orígens, és a dir, de quina manera es formen i difonen, i finalment, com es relacionen amb experiències pròpies, tradicions i ideologies de cada grup lingüístic.

Un bon inici, per fer front als interrogants plantejats a l'inici, és preguntar-se quines són les disposicions d'ànims que hi ha darrera de tota actitud manifesta i què les origina. Si no se sap quins són els factors que intervenen entre les idees, els valors i les actuacions socials dels diferents col·lectius que conformen la nostra societat, difícilment es podrà conèixer el funcionament de les relacions socials. Aquest és l'element clau per entendre, doncs, l'èxit o fracàs d'una política lingüística determinada. I això està mancat d'estudi en el cas dels subjectes lingüístics que ara s'estudien.

Un dels punts teòrics de partida per a aquesta recerca és, precisament, la premissa que s'exposa en les línies anteriors: hi ha una sèrie d'elements intermediaris entre un context històric i social determinat, el nivell de competència d'una llengua i el comportament lingüístic d'una comunitat.

L'objectiu de l'estudi que ara presentem va ser, doncs, cercar aquells elements socials que expliquen les diferents actituds lingüístiques d'una comunitat.⁸ Les actituds sempre són prèvies a les conductes però aquestes són més fàcilment visibles, i és per això que la majoria dels estudis realitzats s'han centrat en l'anàlisi de les conductes i no de les actituds.

La hipòtesi central desenvolupada en aquest article és que una de les variables explicatives més importants de les diferents actituds davant una llengua en procés de normalització és la pràctica lingüística habitual. És a dir, és esperable trobar actituds similars entre aquells col·lectius amb pràctiques lingüístiques semblants.

Amb aquesta hipòtesi no es planteja cap relació causal ni unívoca entre la pràctica lingüística i les actituds lingüístiques. Hi ha d'altres variables com ara elements biopsicològics o d'altres (com ara el moment d'inici en contacte amb el català; la convivència o no amb catalanoparlants; la neces-

8. Sobre aquest tema de les actituds, estudiat a nivell teòric, podeu veure Bastardas, Albert, i Soler, Josep *Sociolingüística i llengua catalana*, Empúries, Barcelona, 1988.

sitat d'identificació social de l'immigrant; la necessitat d'ús del català en la convivència...) que influeixen tant en les actituds com en la pràctica i els nivells de competència. Al mateix temps també les actituds poden incidir en la competència lingüística. S'ha d'explicar, doncs, la defensa de la hipòtesi central de l'estudi.

Aquesta recerca anava dirigida a l'anàlisi de les actituds lingüístiques d'un col·lectiu concret i parteix del coneixement, i mesura, dels diferents nivells de competència i pràctica lingüística d'aquest col·lectiu. La pràctica del català es planteja, d'aquesta manera, com a variable independent, és a dir, no es pretén explicar-la sinó fer-la servir per explicar una altra variable, les actituds. Per tant no es presenta, únicament, una reflexió teòrica sobre la relació entre *competència-actituds-pràctica*, sinó un estudi focalitzat a les actituds que parteix de la informació de dues altres variables, el nivell de competència i les pràctiques. El punt d'inici és, doncs, informació descriptiva del nivell de competència i ús del català.

La relació plantejada entre aquestes variables no indica el sentit de la relació en termes de causa-efecte sinó que explicita la hipòtesi segons la qual són esperables actituds similars en els col·lectius amb competències i pràctiques similars.

Sense excloure la incidència d'altres variables en les actituds lingüístiques, aquesta hipòtesi és central per entendre la metodologia que es fa servir en aquest article. Aquesta hipòtesi es manté no tant perquè es consideri que les actituds vénen determinades pel nivell de competència sinó perquè, en la mesura que aquest, el nivell de competència, incideix en el comportament lingüístic, condiciona el tercer element, les actituds.

A l'apartat de la metodologia s'explica més detingudament, però ara es pot avançar que la font d'informació de l'estudi són un seguit d'entrevistes realitzades a uns individus que han estat seleccionats en funció de la seva situació en una tipologia. Aquesta tipologia es va construir a partir dels diferents nivells de competència del català i diferencia quatre tipus. El tipus 1, aquells que coneixen bé el català; el tipus 2, aquells que parlen bé el català, però l'escriuen amb dificultats; el tipus 3, els que entenen bé el català, però el llegeixen o el parlen amb dificultats; i el tipus 4, aquells que no entenen o entenen amb dificultats el català.

L'objectiu central, doncs, d'aquest estudi sobre les actituds socials davant una llengua en procés de normalització és doble: en primer lloc, es pretén conèixer quines són les actituds envers el català —que avui dia es manifesten a Catalunya— i, en segon lloc, es vol conèixer quines són, i com s'interrelacionen, les variables que poden explicar aquestes actituds.

1.2. Presentació de l'article

Presentats ja els objectius i interrogants de la recerca realitzada, cal presentar ara quin ha estat el procés seguit per dur-la a terme, així com exposar quins són els resultats principals.

A continuació es dedica un primer apartat a explicar la metodologia aplicada en aquest estudi: el procés de selecció dels entrevistats i entrevistades, les tècniques utilitzades i els principals problemes trobats.

D'altra banda, la presentació dels resultats es fa de manera progressiva segons diversos blocs temàtics homogenis. En primer lloc, es planteja l'anàlisi de l'ús social del català. En aquest apartat es vol identificar quins són els àmbits específics de la vida quotidiana dels afiliats a la CONC, en els quals aquests parlen castellà o català. No interessa només una descripció d'aquests sinó les raons que expliquen l'ús social de les diferents llengües. Per això, una part de les entrevistes es dedica a preguntar quina és la llengua que es fa servir en cada situació social i per què.

Fet això es passa al bloc temàtic següent, que és dedicat a l'anàlisi de les voluntats. El que es pretén descobrir és, d'una banda, el grau d'acord o desacord amb les mesures de política lingüística que s'han pres fins ara; d'altra banda, les raons d'aquest acord o desacord. Amb tot això es vol aprofundir en el dibuix del perfil lingüístic de la societat que aquestes persones desitgen.

Finalment, s'exposa el que s'ha anomenat *anàlisi de les actituds*. Aquí es vol portar a la pràctica les reflexions fetes en els apartats previs de l'entrevista. Se situa l'entrevistat o entrevistada en situacions proposades com a imaginàries, però que, realment, no són sinó algunes de les moltes accions lingüístiques que tenen lloc en la vida quotidiana. És per això que se'ls demana que imaginin que són protagonistes d'una determinada situació, i se'ls qüestiona sobre quina seria la seva actitud.

Aquesta informació es completa amb preguntes sobre consum del català, ideologia política i sentiment nacional. Amb tot aquest bagatge d'informació s'ha intentat esbrinar les relacions entre les diferents variables, de tal manera que expliquin unes actituds finals determinades. I això es presenta, al darrer apartat, en forma de reflexions finals.

2. METOLOGIA UTILIZADA I PROBLEMES DEL TREBALL DE CAMP

2.1. Tècniques de recollida d'informació

La tècnica de recollida d'informació que es va considerar més adient per dur a terme aquest estudi ha estat l'entrevista en profunditat. Vegem per què.

El punt de partida de la recerca que ara es presenta és un estudi previ realitzat el 1992, sobre els afiliats a la CONC, que analitza, entre altres qüestions, l'ús lingüístic que fan del català. Aquest estudi previ és una recerca de caire quantitatiu i estadísticament representativa del conjunt de l'afiliació, ja que es basa en un qüestionari realitzat sobre l'univers dels afiliats a Comissions Obreres de Catalunya (d'ara endavant ens referirem a aquesta enquesta com a Enquesta d'afiliació 1992). La representativitat estadística ve donada perquè es va fer a partir de les dades d'una enquesta passada a una mostra representativa i aleatòria dels afiliats de tot Catalunya. Tot seguit s'explica breument la metodologia de l'enquesta original.⁹

Les dades d'afiliació d'aquest sindicat, proporcionades pel servei d'afiliació de l'organització, oferiren, amb data de juliol de 1992, un total de 135.863 persones, que són les que componien l'univers a estudiar. A partir de la identificació d'aquest univers i sobre la base d'un marge de confiança del 95,5% i d'un marge d'error del 3% es va obtenir, pels procediments estadístics aleatoris, una mostra representativa del conjunt, de 1.102 persones. L'estructura del fitxer no va permetre treballar amb una mostra estratificada, com era la pretensió inicial; no obstant això, la distribució de la mostra va ser contrastada amb la distribució del conjunt dels afiliats sobre la base del paràmetre comarca de domicili, i s'obtingueren uns resultats satisfactoris.

El treball de camp va ser encarregat a una empresa especialitzada que es va responsabilitzar de la realització de les enquestes en el propi domicili dels afiliats.¹⁰ El qüestionari constava de 7 parts, que són les següents:

- a) Característiques personals i familiars dels afiliats: edat, sexe, lloc de naixement, comarca de domicili, estudis, hàbits culturals...
- b) Ocupació: situació laboral, característiques de l'empresa en què treballa, ocupació, ingressos...
- c) Afiliació sindical: federació en què està inscrit, any d'afiliació, motius de l'afiliació.
- d) Acció sindical: recull les opinions sobre com es valora i com s'entén l'activitat sindical.
- e) Serveis i formació: recull l'opinió sobre els serveis que ofereix el sindicat.

9. Aquesta explicació és un resum de l'estudi de Ramon Alós i Moner *Ús lingüístic del català al món del treball*, realitzat amb una beca de l'Institut de Sociolingüística Catalana, al desembre de 1992.

10. El treball de camp es va realitzar en poc més de dos mesos i s'aconseguien 1073 qüestionaris. La diferència es suficientment petita per no fer variar els marges d'errors sobre els quals es va plantejar el treball estadístic.

f) Organització i participació: va proporcionar informació sobre el nivell de compromís en les activitats del sindicat.

g) Normalització lingüística:¹¹ nivell d'ús del català, llengua materna i habitual, coneixement del servei de normalització lingüística...

En aquest estudi previ, entre d'altres coses, i pel que fa específicament a l'apartat de normalització lingüística, es dibuixa una tipologia d'afiliat en funció de l'ús del català, s'exposen les característiques de cadascun dels tipus i es proposen una sèrie de variables com a explicatives de les diferències existents entre el conjunt de l'afiliació.

A partir del conjunt d'informacions obtingudes es va construir una tipologia que defineix al conjunt de l'afiliació en relació a la competència del català. La tipologia diferencia els tipus següents:

Tipus 1: Coneixen bé el català. S'identifica aquest col·lectiu com els que escriuen bé el català, la qual cosa els defineix com els que tenen més coneixements de la llengua.

Tipus 2: Parlen bé el català, però l'escriuen amb dificultats. Aquest grup té un coneixement inferior del català respecte el precedent. Són identificats en aquest grup aquells que parlen bé el català però que no l'escriuen bé.

Tipus 3: Entenen bé el català, però el llegeixen o el parlen amb dificultats. Es tracta d'un tercer nivell de coneixement del català, grup identificable a partir del qui reconeixen entendre el català però no parlar-lo o llegir-lo bé.

Tipus 4: No entenen o entenen amb dificultats el català. Es tracta del grup que té més dificultats en relació al català. S'inclouen aquí els afiliats que responen entendre regularment o malament el català.

La recerca que, d'una manera resumida, es presenta en aquest article és, doncs, continuadora d'aquell estudi en la mesura que pren com a punt de partida la descripció dels comportaments dels afiliats envers el català. Vol fer, però, un pas més enllà en el coneixement de la realitat lingüística de Catalunya. Fer aquest pas vol dir aprofundir, d'una banda, en el perquè d'unes pràctiques lingüístiques determinades i, seguidament, en el perquè d'unes diferències dins el conjunt de la població a què fem referència.

Per aconseguir aquesta informació es requereix un instrument més fi

11. Vegeu a l'annex 1 les preguntes corresponents a aquest apartat de l'enquesta original.

que una enquesta; es necessita una eina que permeti parlar i fer parlar els implicats i, d'aquesta manera, que ells exposin els motius del seu comportament; que expliquin per què fan un ús determinat d'una llengua concreta; com i per què, aquest comportament pot variar segons les situacions, i moltes altres qüestions que es recullen a la guia d'entrevista.¹² L'eina que permet aconseguir aquests objectius és l'entrevista en profunditat, i per això aquesta ha estat la tècnica de recollida d'informació aplicada en aquest estudi.

2.2. *Descripció de la població objecte d'estudi*

2.2.1. Quin és l'univers de referència de l'estudi i quines són les seves característiques lingüístiques

Per realitzar un estudi al voltant de les actituds d'un determinat col·lectiu —els immigrants d'àrea lingüística— en relació amb el català, no res més adient que dur-la a terme de manera comparativa amb altres col·lectius i allà on aquests conviuen junts en la defensa d'altres interessos. Així, com a objecte d'estudi es va triar una organització concreta en què es troben representats els dos col·lectius que interessa analitzar: un col·lectiu que ha experimentat un procés d'immigració lingüística i un altre que no.

L'organització elegida és la Comissió Obrera Nacional de Catalunya (d'ara endavant *CONC*) i, per tant, els subjectes d'aquest estudi són els seus afiliats i afiliades. La *CONC* és una organització on conviuen afiliats de diferent procedència i, pels estudis ja realitzats, on es manifesta una pràctica diferenciada de l'ús i coneixement del català.

Hi ha una sèrie de dades sobre l'ús i la pràctica del català a la *CONC* que és interessant mostrar, tot i que de manera molt breu.¹³ El conjunt de l'afiliació a Comissions Obreres de Catalunya entén bé el català en un 81,8%, el parla bé en un 46,7%, el llegeix bé en un 54,3% i l'escriu bé en un 17,1%. En sentit contrari, només el 4,5% respon entendre'l malament, un 18,7% el llegeix malament, un 30,6% el parla malament i un 59,7% l'escriu malament. Es pot analitzar aquestes dades per conèixer amb més detall el perfil lingüístic dels afiliats i afiliades. Es fa a partir de les variables següents: sexe, lloc de naixement, nivell d'instrucció, any d'arribada a Catalunya, ocupació, professió i compromís sindical.

12. Vegeu a l'annex 2 la guia d'entrevista aplicada en aquest estudi.

13. De nou, la informació (dades, taules i gràfics) que ara es presenta ha estat extreta de l'estudi citat de Ramon Alós sobre l'ús del català a la *CONC*.

Taula 1: DADES SOBRE L'ÚS DEL CATALÀ PER PART DELS AFILIATS A LA CONC (EN PERCENTATGE).

	<i>Entén</i>	<i>Parla</i>	<i>Llegeix</i>	<i>Escriu</i>
Bé	81,8	46'7	54'3	17'1
Regular	13,6	22'7	27'0	23'1
Malament	4,5	30'6	18'7	59'7

Font: Enquesta d'afiliació 1992.

Si es diferencia segons la variable sexe, es pot veure que les afiliades mostren un major nivell de comprensió del català en totes les seves vessants: l'entenen, el parlen, el llegeixen i l'escriuen millor que els homes, com mostra la taula 2.

Taula 2: NIVELL DE COMPETÈNCIA DEL CATALÀ ENTRE ELS AFILIATS A LA CONC, SEGONS SEXE (EN PERCENTATGE)

	<i>Entén</i>	<i>Parla</i>	<i>Llegeix</i>	<i>Escriu</i>	<i>Coefficient de competència</i>
Home	80'8	45'3	52'8	15'3	0'49
Dona	85'6	50'5	58'5	22'3	0'54

Font: Enquesta d'afiliació 1992.

La relació entre sexe i coneixement del català entre els afiliats no permet concloure, però, que el fet de ser dona expliqui un major nivell de competència del català que pel que fa als homes. Les explicacions podrien trobar-se en les relacions següents: el 58% de les afiliades, enfront del 46'1% dels afiliats, ha nascut en zones de parla catalana i, mentre el 22'2% de les afiliades té estudis de COU o superiors i el 24'2% no ha finalitzat l'EGB, entre els afiliats aquests percentatges són del 12'9% i el 31'4% respectivament.

El lloc de naixement explica de forma notable el nivell de coneixement de la llengua catalana. Evidentment, la població nascuda a Catalunya disposa d'uns coneixements molt més elevats, que es reflecteixen en un coeficient de competència més elevat. Els nascuts als Països Catalans presenten un coeficient de competència¹⁴ 0'68 mentre que entre els nascuts a la resta de l'Estat espanyol aquest coeficient és de 0,32, com es mostra a la taula 3.

14. El coeficient de competència és recollit per Ramon Alós, a l'estudi citat, de l'obra *Difusió social del coneixement de la llengua catalana* de Modest Reixach, publicada al 1990 a

Taula 3: NIVELL DE COMPETÈNCIA DEL CATALÀ ENTRE ELS AFILIATS A LA CONC, SEGONS EL LLOC DE NAIXEMENT (EN PERCENTATGE)

	<i>Entén</i>	<i>Parla</i>	<i>Llegeix</i>	<i>Escriu</i>	<i>Coefficient de competència</i>
Països Catalans	96,7	72,1	74,9	30,9	0,68
Resta de l'Estat	67,5	22,1	34,2	3,3	0,32

Font: Enquesta d'afiliació 1992.

Paral·lelament, el nivell d'instrucció apareix, també, com un factor explicatiu dels diferents nivells de comprensió del català: la competència respecte el català augmenta amb el nivell d'instrucció. L'avenç és particularment intens entre els qui no tenen l'EGB i els qui disposen d'aquests estudis. L'anàlisi estadística¹⁵ confirma la dependència del grau de coneixement del català respecte al nivell d'instrucció, com mostra la taula següent.

Taula 4: NIVELL DE COMPETÈNCIA DEL CATALÀ ENTRE ELS AFILIATS A LA CONC, SEGONS EL NIVELL D'INSTRUCCIÓ (EN PERCENTATGE)

	<i>Entén</i>	<i>Parla</i>	<i>Llegeix</i>	<i>Escriu</i>	<i>Coefficient de competència</i>
Sense egb	61,5	27,9	28,5	2,0	0,30
EGB	85,7	42,0	52,1	7,9	0,47
FP	91,2	51,6	68,6	24,8	0,59
BUP	94,4	57,7	71,8	29,6	0,63
COU	97,3	76,1	82,2	52,8	0,77
Universitat	100	87,0	91,3	52,2	0,83

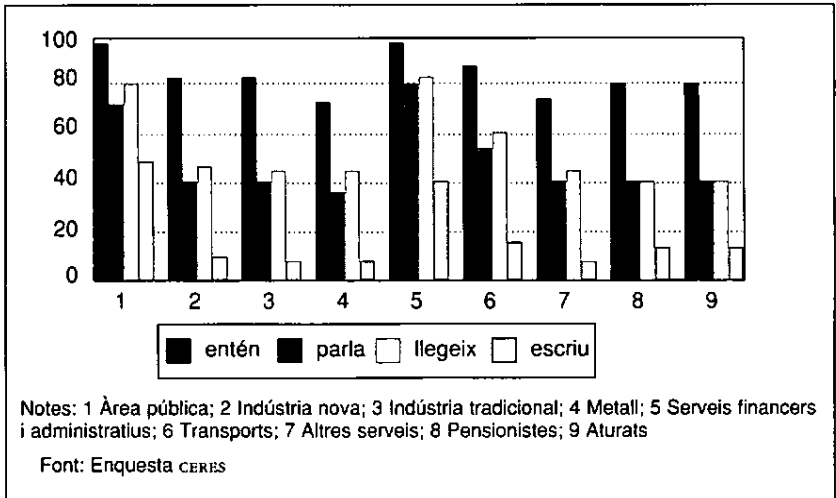
Font: Enquesta d'afiliació 1992.

Barcelona, pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Aquest coeficient es calcula a partir de les variables *entendre*, *parlar*, *llegir* i *escriure*, de la manera següent: $[(\% \text{entén} + \% \text{parla} + \% \text{llegeix} + \% \text{escriu}) / 400]$. El seu valor varia entre 0, absència total de coneixement, i 1, coneixement total de la llengua.

15. . Obra citada, Ramon Alós (1992).

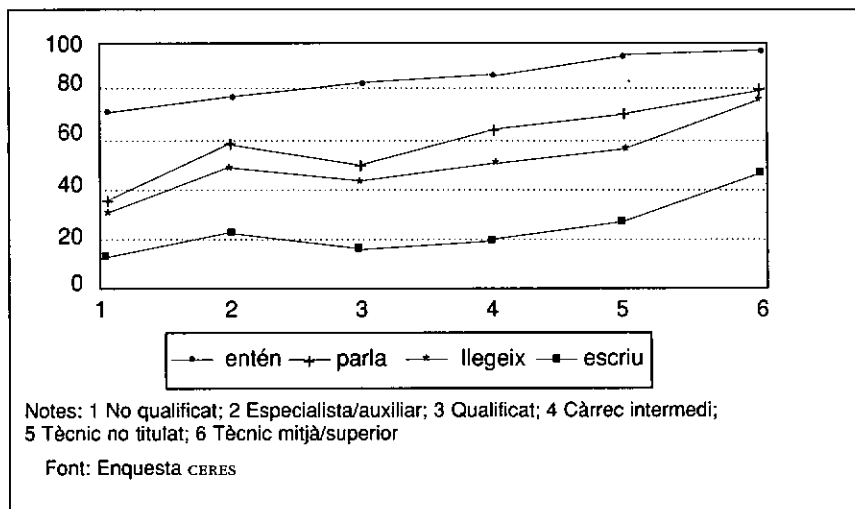
Diferenciant els afiliats segons l'ocupació, es pot observar com els grups d'Àrea Pública i Serveis financers i administratius mostren els nivells més elevats pel que fa a entendre, parlar, llegir i escriure en català. Pel que fa a la professió, es pot observar una relació directa entre els nivells de comprensió del català i la qualificació sobre la base de les categories professionals. Així, entre els afiliats no qualificats dels serveis i de la indústria, s'observen els índexs menors de comprensió del català, mentre que en l'extrem oposat es troben els tècnics mitjans i superiors. Ho mostren els gràfics adjunts: gràfic 1: Coneixement del català dels afiliats segons activitat i el gràfic 2: Coneixement del català dels afiliats segons categoria professional.

Gràfic 1: CONEIXEMENT DEL CATALÀ DELS AFILIATS SEGONS L'ACTIVITAT

Cal destacar, conseqüentment, dos factors com a explicatius dels diferents nivells de comprensió del català: el lloc de naixement i el nivell d'estudis. Si bé no tots els nascuts en zones de parla catalana tenen el català com a llengua materna, tots els originaris d'altres indrets han de passar per un aprenentatge del català a partir d'una altra llengua materna. El lloc de naixement és, doncs, una variable que determina en gran mesura la competència respecte del català. En un segon nivell destaca la variable nivell d'estudis assolits. La relació entre estudis i competència del català és eleva-

Gràfic 2: COMPRENSIÓ DEL CATALÀ DELS AFILIATS SEGONS LA CATEGORIA PROFESSIONAL

da, no només entre els més joves, que poden haver tingut un aprenentatge a l'escola, sinó per a totes les edats. Si considerem exclusivament els afiliats nascuts en zones de parla catalana, s'observa una major competència com més estudis es tenen.

Sota la perspectiva descrita, els altres aspectes considerats en relació a les característiques personals i ocupacionals esdevenen factors no explicatius o bé relacionats indirectament amb la competència del català. Per exemple: els més joves disposen d'uns nivells d'instrucció superiors, o bé els arribats a Catalunya més recentment tenen més estudis que els arribats anteriorment.

En un altre nivell, el compromís de l'afiliat en activisme sindical pot ser un factor motivador d'una major comprensió del català, possiblement per la pròpia definició del sindicat com a nacional, i més concretament per la política lingüística del sindicat.

2.2.2. Quin és el col·lectiu sobre el qual es concreta aquest estudi i com ha estat elegit?

La població, però, sobre la qual es materialitza aquesta recerca no és tot el conjunt d'afiliats i afiliades a la CONC, donades les limitacions de la re-

cerca. La nostra unitat d'estudi seran els afiliats d'un centre territorial específic de Catalunya. El centre triat ha estat el de Badalona, una ciutat del cinturó industrial de Barcelona que està experimentant a la seva estructura productiva alguns dels canvis més importants que s'estan donant a l'Àrea Metropolitana de Barcelona.¹⁶

Les raons que expliquen la tria de Badalona com a ciutat per estudiar són bàsicament dues:

1. Un centre que tingué una composició en la seva base d'afiliats representativa del gruix dels afiliats de la CONC i on es donés la tipologia base de l'estudi. Aquesta implica que hi hagués una alta concentració de castellanoparlants, ja que entre els afiliats a la CONC aquests tenen una presència molt important.¹⁷

2. Un centre que fos poc estudiat des de la vessant sociolingüística perquè permet omplir buits en el coneixement sociolingüístic del territori de Catalunya.

Pel que fa als individus entrevistats,¹⁸ aquests s'han elegit a un doble nivell.

D'una banda, i a un primer nivell, s'ha anat a buscar aquelles persones que per la seva feina estan més en contacte amb el món del centre territorial elegit o bé amb el món de la normalització lingüística del català a la CONC. El criteri d'elecció d'aquests individus per entrevistar-los ha estat, doncs, el d'*informants privilegiats*, és a dir, no han estat elegits aleatòriament sinó en funció del seu coneixement sobre el tema que s'analitza. Aquestes entrevistes han requerit un guió d'entrevista propi, ja que l'objectiu no era l'anàlisi de les actituds d'aquests individus sinó aconseguir informació prèvia i necessària per entendre la política lingüística del sindicat i conèixer la situació general del català a la CONC.

A un segon nivell, també s'ha elegit entre els qui són realment el nostre subjecte d'estudi, els afiliats a la CONC. La selecció dels individus a entrevistar s'ha fet seguint les hipòtesis inicials, que són les següents: els ni-

16. Els canvis més importants són la desindustrialització i la consegüent terciarització de l'economia, amb les implicacions que això té a nivell de població activa, ocupada i aturada. Les crisis i transformacions econòmiques anteriors van poder ser assimilades per la població. No és així amb aquesta crisi d'inici de la dècada dels anys 90, ja que l'estructura productiva no té, ara, la capacitat de recol·locació que havia tingut en moments anteriors.

17. Segons l'Enquesta del CERES només un 46,7 % dels afiliats i afiliades a la CONC parla bé el català, mentre que la societat catalana en conjunt —segons dades de 1986— el parla bé un 61 %.

18. Vegeu a l'annex 3 la llista dels entrevistats classificats segons la tipologia descrita.

vells de competència lingüística poden influir en les actituds que, finalment, manifesten els afiliats a la CONC, i, també, que el grau d'implicació dels afiliats en l'estructura del sindicat pot influir en les actituds lingüístiques. A partir dels nivells de coneixements que manifesten tenir els afiliats entrevistats, se'ls va classificar segons la tipologia (tipus 1, 2, 3 i 4) i, un cop distribuïts per tipus, es va triar els que serien els entrevistats de manera aleatòria a partir dels afiliats que varen contestar l'Enquesta d'afiliació 1992 de la CONC.

El volum d'entrevistes que s'ha realitzat no permet fer inferències estadístiques al conjunt de tota la població perquè no és suficientment representatiu. De tota manera, no és aquest el principal objectiu. Amb aquest estudi el que es pretén és donar pistes o obrir línies d'interpretació sobre quines són les actituds envers el català entre els afiliats a la CONC i per què les actituds són unes concretes i no d'altres.

2.2.3. Descripció dels tipus i distribució dels entrevistats i les entrevistades

Com es pot veure a la taula 5, el grup més nombros en el conjunt de l'afiliació a la CONC és el tipus 3, que engloba el 35% d'afiliats i afiliades. En segon terme es troba el tipus 2, que engloba el 29,9% dels afiliats. Finalment, i bastant igualats, estan el tipus 4 i el tipus 1, amb el 18,2% i el 17% respectivament del total d'afiliats.

La taula 5 identifica les característiques de cada grup. Breument es pot caracteritzar el primer grup, «Tipus 1: coneixen bé el català», com a afiliats joves, nascuts a Catalunya, amb el català com a llengua materna, distribuïts per la geografia catalana excepte la província de Barcelona (sí, però, al Barcelonès), amb nivells d'estudis superiors a formació professional, ocupats en el sector de serveis (Administració pública i serveis financers i administratius, especialment), amb categories professionals de tècnics (no titulats o titulats), afiliats més recentment (a partir de 1983), en alguns casos amb responsabilitats sindicals, en d'altres, no. Aquest grup, que en bona part ja ha estudiat català, no mostra interès a assistir a cursos per millorar els coneixements de la llengua.

El segon grup, «Tipus 2: parlen bé però escriuen amb dificultats», inclou afiliats de totes les edats, majorment nascuts a Catalunya, distribuïts per la geografia de Catalunya (i no tant al Barcelonès), amb l'EGB acabada. Es tracta, en la major part dels casos, de treballadors qualificats i de càrrecs

intermedis (dels serveis i de la indústria). Un nombre important d'afiliats d'aquest grup té l'alta al sindicat en els anys que van de la legislació, el 1978, al 1990. Una bona part té responsabilitats sindicals a l'empresa o a l'estructura del sindicat. En aquest grup es comença a trobar afiliats que tenen per millorar els coneixements de la llengua.

El segon grup, «Tipus 2: parlen bé però escriuen amb dificultats», inclou afiliats de totes les edats, majorment nascuts a Catalunya, distribuïts per la geografia de Catalunya (i no tant al Barcelonès), amb l'EGB acabada. Es tracta, en la major part dels casos, de treballadors qualificats i de càrrecs intermedis (dels serveis i de la indústria). Un nombre important d'afiliats d'aquest grup té l'alta al sindicat en els anys que van de la legalització el 1978, al 1990. Una bona part té responsabilitats sindicals a l'empresa o a l'estructura del sindicat. En aquest grup es comença a trobar afiliats que tenen per llengua materna el castellà.

Taula 5: CARACTERÍSTIQUES DESCRIPTIVES DELS GRUPS TIPOLÒGICS

	Grup 1	Grup 2	Grup 3	Grup 4
Edat	< 34 anys (55,7%) < 39 anys (71,4%)	Totes les edats	Totes les edats	45 a 60 anys (61,1%)
Lloc de naixement	Catalunya (87,5%)	Catalunya (66,5%)	Fora de Catalunya (69,5%)	Fora de Catalunya (92,1%)
Lloc de domicili	Barcelonès, prov. de Girona, Lleida i Tarragona (franja interior)	Resta prov. de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona (franja litoral/interior)	Resta Regió I	Resta Regió I
Estudis	FP en amunt (81,1%)	EGB (38,7%)	EGB (41,6%)	Sense EGB (63,0%)
Categoria professional	Tècnic no titulat, mitjà o superior	Qualificat, càrrec intermedi (49,3%)	Qualificat, especialista o auxiliar (61,6%)	No qualificat i especialista (52,5%)/ Qualificat (36,9%)
Sector activitat	Serveis (74,3%)	Repartit	Repartit	Indústria (61,4%)
Federació	Adm. pública i sector finan. i admin. (55,9%)	Repartit	Indústria nova, transports i aturats	Metall i altres serveis (50,0%)
Any d'afiliació	A partir de 1983 (79,4%)	1978 a 1990 (67,1%)	Repartit	Abans de 1978

Activitat sindical	Mai/Al sindicat	Al sindicat/A l'empresa	A l'empresa	Mai
Llengua materna	Català (66,7%)	Català/castellà	Castellà (94,3%)	Castellà (94,3%)
Llengua habitual	Català (71,7%)	Català (52,2%)	Castellà (97,0%)	Castellà (97,9%)
Català a la feina	Sovint (52,6%)	Freqüent/sovint	De tant en tant	Mai/de tant en tant
Castellà a la feina	De tant en tant/mai	Freqüent/de tant en tant	Sovint	
Interès a aprendre català	No	Sí	Sí	No
Ha estudiat català	Sí	No/Sí	No/Sí	No
Interès per a cursos de català al sindicat	No	Sí	Sí/No	No
Impacte aproximat (nombre afiliats i % sobre total)	23.100	40.600 (29,9%)	47.500 (35,5%)	24.700 (18,2%)

Font: Enquesta d'afiliació 1992.

Notes: A les caselles es recullen les respostes (una o diverses) més significatives de cada tipologia. Quan s'inclou un percentatge entre parèntesis defineix la part de cada grup que s'identifica amb les característiques assenyalades. No hem inclòs ni el sexe ni l'any d'arribada a Catalunya per ser poc significatius dins d'aquesta tipologia.

En el tercer grup, «*Tipus 3*: entenen bé el català però el parlen o el llegeixen amb dificultats», s'identifiquen nascuts fora de Catalunya, domiciliats especialment a la Regió I (no tant al Barcelonès) i amb estudis d'EGB; són treballadors qualificats i especialistes o auxiliars de la indústria (indústria nova i transports) i dels serveis. Sovint la llengua, materna i habitual, és el castellà.

Finalment, el darrer grup, «*Tipus 4*: tenen dificultats per entendre el català», fa referència als afiliats de major edat, nascuts fora de Catalunya, domiciliats a la Regió I (no tant al Barcelonès) i sense estudis. En la seva major part són treballadors no qualificats o especialistes i auxiliars, però també qualificats de la indústria (metall) i també d'altres serveis. Són, especialment, afiliats d'abans de la legalització, que mai no han tingut responsabilitats sindicals.

El pes quantitatiu dels grups ha estat reflectit en la tria dels entrevistats en aquest estudi i per això uns grups tenen més entrevistats que d'altres. En la mesura que ha estat possible, s'ha intentat entrevistar aquells afiliats que responien a les característiques definidores amb les quals s'ha construït la tipologia.

Les persones entrevistades es descriuen a l'annex 3 d'aquest article. Aquí es presenten agrupades segons la tipologia a què corresponen:

Tipus 1: Entrevista 3, entrevista 6 i entrevista 12.

Tipus 2: Entrevista 1, entrevista 8, entrevista 9 i entrevista 10.

Tipus 3: Entrevista 2, entrevista 4, entrevista 5 i entrevista 11 (A: home).

Tipus 4: Entrevista 7 i entrevista 11 (B: dona).

3. ANÀLISI DE L'ÚS SOCIAL DEL CATALÀ

L'objectiu d'aquest apartat és descobrir quines són i per què les situacions i els contextos socials d'utilització del català, enfront del castellà.

Segons les dades resultants de l'Enquesta d'Afiliació 1992, es pot saber que el català és la llengua materna del 26,1% dels afiliats a la CONC, mentre que el castellà ho és del 69,8%. També coneixem el percentatge d'afiliats que fan servir el català, i amb quina freqüència, a la feina. L'interès central d'aquest estudi va en la direcció d'esbrinar quina és la llengua que fan servir els afiliats a la CONC en els diferents àmbits de la seva vida quotidiana, tot perseguint, també, saber quines són les raons que tenen els afiliats a la CONC per parlar de vegades castellà, de vegades català, o únicament castellà.

Entre la població estudiada no s'ha trobat cap cas de monolingüisme català però sí de monolingüisme castellà. Algunes dades extretes de l'estudi *Ús lingüístic del català al món del treball* (Alós, 1992), ens serviran per situar les primeres reflexions. Entre afiliats de la CONC, a nivell global de tot Catalunya, del tipus 1, que són els que presenten més percentatge d'ús habitual del català, un 71,7% afirmen parlar habitualment català; si bé l'utilitzen molt sovint i a tot arreu, afirmen no desenvolupar-se exclusivament en català: segons les circumstàncies, canvien de llengua i passen al castellà. Entre els afiliats del tipus 4, que són els que presenten el col·lectiu més important que afirma tenir el castellà com a llengua habitual, un 97,9% dels casos d'aquest tipus, sí que es troben casos de monolingüisme castellà. Aquesta informació no és nova ni ens interessa per ella mateixa. Sí és, tanmateix, destacable en la mesura que, a partir de la informació de les entrevistades, es pretén analitzar a quines raons responen. Vegem-ho.

A continuació es descriu quin és l'ús social del català que fan els diferents grups tipològics, i a quins motius responen. Es completa la informació descriptiva de les dades de l'*Enquesta d'afiliació 1992*.

3.1. L'ús social del català segons els tipus definits

a) Tipus 1:

Els afiliats i afiliades del tipus 1 parlen generalment català a tot arreu, tant a la família, com a la feina, com amb els amics o al carrer. Això ve donat perquè la major part dels membres d'aquest grup té com a llengua materna el català (en un 66,7%). L'actitud d'aquests no requereix gaire explicació, ja que, bàsicament, responen a la seva socialització.

L'actitud de la resta, aquells que no tenen el català com a llengua materna —que són els que interessa especialment analitzar per veure com es produeix el procés d'adquisició d'una segona llengua—, és ben diferent. Les raons o motius de parlar català que exposa aquest col·lectiu es podrien diferenciar en dos blocs.

El primer d'ells seria la «*necessitat*»: bé a nivell de relacions socials bé, i especialment, a nivell de feina. És a dir, han realitzat el procés d'incorporació d'un nou codi lingüístic perquè els ha estat necessari per desenvolupar correctament la seva feina,

«El que passa és que jo vaig començar molt jove a treballar, als 13 anys i en el taller el "jefe" era català i hi vaig posar atenció i em vaig esforçar... Ell també em va ajudar molt, era molt nacionalista i em va ajudar molt.» (E12)

O perquè s'han mogut en grups d'amics, d'esplais, de veïns, d'associacions amb forta presència del català.

«Quan anava a la botiga sempre deixava passar totes les dones catalanes per escoltar-les perquè com que no anava a l'escola ni res... Per sentir-lo i aprendre el català.» (E12)

L'altre bloc explicatiu són els motius «*ideològics*». És a dir, hi ha tot un conjunt d'afiliats a la *CONC* que justifiquen o expliquen les seves actituds envers el català, per motius que es poden qualificar com a «*ideològics*».

«Jo no el parlo per quedar bé, ni perquè em vegin millor; l'he parlat perquè de la mateixa manera que si hagués anat a França hauria parlat francès, com que he vingut a Catalunya he de parlar català. Això ho vaig tenir clar des del principi. El que no pots fer és venir a una terra i ser anti tot allò d'aquesta terra.» (E12)

En aquest bloc de motius s'inclouen tots aquells que es manifesten en funció del respecte a un altre país, comunitat o cultura. Aquestes persones exposen un sentiment d'obligació a aprendre una llengua nova, que fins ara no ha estat la seva —en aquest cas el català—, per consideració i respecte a aquells que hi viuen i als seus costums. Aquesta és una actitud que es pot considerar menys materialista que d'altres, ja que no busca el bé o interès material propi, sinó que es justifica en nom de la comunitat. Per aquesta raó s'ha definit aquesta postura d'ideològica.

Aquestes dues raons exposades com a explicatives del comportament majoritari dels afiliats a la CONC a Badalona, la «necessitat» i la «ideologia», són presents també com a raons que esgrimeixen d'altres tipus considerats entre la població afiliada a la CONC, si bé amb connotacions diferents. En qualsevol cas, s'ha de remarcar que per a cada tipus hi ha unes variables que són més explicatives que d'altres. Per al tipus 1, les variables que expliquen aquesta actitud serien dues: el nivell d'estudis elevat, la qual cosa facilita l'aprenentatge d'una llengua nova,¹⁹ i les trajectòries personals a nivell de compromís o implicació bé en el sindicat, bé en la política en general, bé en associacions diferents. És habitual en aquest tipus de gent tenir experiència a nivell polític, sindical o cultural. Aquest és un fet que marca les actituds personals en la mesura que sensibilitza davant problemes socials i contribueix a prendre postures en funció de creences, compromisos i/o idees sociopolítiques.

b) Tipus 2:

Els afiliats englobats en aquest tipus saben parlar tant català com castellà, si bé, alguns, presenten deficiències en la segona llengua, que per a tots i totes és el català. Als àmbits més privats o íntims com ara la família parlen normalment castellà, mentre que el català el reserven per a àmbits o contextos públics, com per exemple a les botigues, al carrer, a l'Ajuntament... En aquest tipus es manifesten també actituds que responen als motius que ja descrivíem per al tipus 1: d'una banda, el bloc de motius que responen a la situació de «necessitat social o laboral» i, de l'altra, els motius qualificats d'«ideològics».

«Porque tienes que mirarlo desde dos puntos de vista, de una gente [els catalans] que tiene su cultura y claro no le gusta que vengamos mucha gente de fuera y día a día llegará un momento que la pierden.» (E10)

19. El 81,1% de les persones que componen aquest grup tenen com a nivell d'estudis formació professional i/o més, segons dades de l'Enquesta d'afiliació 1992, exposades a l'estudi *Ús lingüístic del català al món del treball*.

En aquest tipus es modifiquen una mica els dos blocs d'arguments. El primer bloc de raons minva mentre que l'altre s'incrementa.

Sembla que aquí aprendre català és una actitud motivada per haver estat en contacte amb bastants catalans (i la competència del català està en funció del grau d'aquests contactes).

De tota manera, és molt important també el pes de les raons més ideològiques, ja que aquest tipus està compost per afiliats amb forta implicació a la vida sindical. En aquest cas, el discurs és molt menys elaborat dialècticament. No s'ha d'oblidar que la majoria dels afiliats a la CONC tenen nivells d'instrucció molt baixos.²⁰

c) Tipus 3:

Els afiliats i les afiliades que componen aquest tipus són bàsicament castellanoparlants (el 97% d'ells tenen com a llengua habitual el castellà). Entenen bé o quasi correctament el català però no l'utilitzen normalment. Les actituds en aquest tipus de gent fan referència, com a punt de partida, a una no pràctica habitual del català però sí a una defensa d'aquest com a llengua. Defensa tant a nivell de reconeixement de l'esforç que haurien d'haver fet per aprendre'l:

«Yo creo que muchas veces es por dejadez. Porque no nos hemos puesto, porque yo lo entiendo, lo leo pero no lo hablo y ha sido por dejadez, por vagüenza,...» (E7)

com de la legitimitat social dels catalans per defensar la seva llengua i la seva cultura:

«Yo creo que es interesante que se potencie el catalán porque el catalán es la lengua de aquí aunque el castellano sea el lenguaje global, si estás en Catalunya tienes que aprender el catalán como si estuvieras en el País vasco el euskera, eso sí que lo veo interesante.» (E11 Home)

Els dos blocs de raons exposades, les ideològiques i les materialistes, es tornen a repetir aquí però amb connotacions especials. Hi ha una part, encara considerable, dels afiliats inclosos en aquest grup, que exposa argu-

20. Quasi el 63 % dels afiliats i afiliades tenen un nivell d'estudis d'EGB o menys (el 29,5 % no arriben a tenir el nivell d'estudis d'EGB), segons l'estudi *El sindicalismo a través de sus protagonistas*, CERES, Barcelona, 1993

ments ideològics —com el respecte a una comunitat que té una llengua pròpia, per exemple— per justificar les seves actituds davant el català. La variable explicativa, per als qui aquí mantenen un discurs ideològic envers la defensa del català, no seria el nivell d'estudis sinó la trajectòria política prèvia i l'experiència en el sindicat, és a dir, la implicació actual o passada en nivells associatius o representatius:

«Llevo en CC.OO. desde que se formó el comité; de eso hace como 7 o 8 años. Había pertenecido a otras formaciones políticas, yo había estado en la Joven Guardia Roja, el Partido del Trabajo,.. En sindicato ninguno hasta que entré en el trabajo y me metí en CC.OO.» (E11 Home).

L'altre grup d'afiliats, els caracteritzats per la defensa d'arguments basats en la «necessitat» del català, perd aquí molta força i es presenta amb menys proporció. Es tracta d'un grup de gent que no ha experimentat de prop el català a la seva vida diària. Es tracta d'un col·lectiu que ha desenvolupat la seva vida de manera pràcticament íntegra entre castellanoparlants:

«Yo por ejemplo con 46 años aquí, ya ves si podría hablarlo pero como siempre me he movido en el entorno castellano... y ahora me da un poco de corte ponerme a hablar el catalán, que le pasa a mucha gente eso. Nuestro entorno ha sido siempre castellano. Yo he estado con catalanes, en el trabajo, alguno en el barrio, pero han hablado castellano.» (E7)

Aquesta no convivència en àmbits, amb persones, en associacions catalanes, els ha reforçat en la creença i l'experiència que es pot viure exclusivament en castellà a Catalunya. L'argument de «necessitat del català» s'ha de llegir aquí en negatiu. És la no necessitat del català en la vida diària d'aquesta gent, la que determina, en part, o es presenta si més no com a justificació, l'actitud (de no implicació en l'aprenentatge, o en la parla, o en l'escriptura, o en la lectura —tot i que aquests dos darrers nivells requereixen comentaris específics—) dels afiliats a la CONC que estan inclosos dins aquest grup.

Conclusió, aquesta, que concorda amb altres estudis: «Aquesta falta de necessitat real de l'ús del català produeix a la vegada l'absència de la pràctica indispensable per al desenvolupament de la fluïdesa de l'expressió en aquesta llengua (...), amb la qual cosa queda tallada la pròpia possibilitat de l'adquisició d'aquesta capacitat» (Bastardas, 1986; 85).

d) Tipus 4:

Forma part d'aquest tipus un col·lectiu d'afiliats (el 18'2% del total) que es caracteritza per ser d'una edat madura, per tenir un baix i molt baix nivell d'estudis, treballs no qualificats i una nul·la o quasi nul·la experiència sindical, política o d'altre tipus d'associació. És gent que no entén el català, o que l'entén amb dificultats. Han viscut sempre en barris d'immigració, la qual cosa vol dir no conviure normalment amb catalans:

«No tengo estudios porque no terminé la EGB. El catalán no lo entiendo. A mí no me ha hecho falta. Soy de la clase social más baja posible. Mis padres han vivido siempre aquí y han trabajado y no han necesitado para su vida de barrio y demás, saber catalán. Para nada. Pero creo que si hubiera estado más con catalanes, hubiera aprendido el catalán.» (E11 Dona)

Aquesta separació física entre castellans immigrants i catalanoparlants ha provocat l'allunyament entre ambdues cultures i per tant la dificultat d'interrelació.

3.2. Resum global

Entre els afiliats a la CONC que presenten una major implicació amb l'estructura organitzativa del sindicat, té més força i presència l'argument ideològic com a explicatiu de les actituds que mostren aquestes persones, davant el català. Aquests afiliats corresponen bàsicament i majoritària als tipus 1 i 2. Les idees que componen l'argument ideològic fan, en la majoria dels casos entrevistats, referència al respecte a la llengua pròpia del país on es viu (en aquest cas Catalunya), a l'obligació d'aprendre la llengua de la comunitat amb la quals es conviu...

Entre els afiliats i afiliades a la CONC que presenten una menor implicació amb l'estructura del sindicat (normalment reduïda a simple afiliació o participació en el comitè d'empresa) hi ha una altra línia argumental. Aquestes persones coincideixen amb el tipus 3 i 4 de la classificació que s'ha fet servir. El fil interpretatiu de les actituds que manifesta aquesta gran part d'afiliats i afiliades a la CONC, en relació a per què els castellanoparlants parlen o no parlen català, és la necessitat o no del català per desenvolupar la seva vida quotidiana. És a dir, en funció del grau de necessitat que han experimentat en relació al català per progressar socialment, o laboralment, el conjunt de treballadors o treballadores han pres l'actitud, o no l'han presa, d'aprendre el català. La majoria de gent castellanoparlant l'ha

viscut, el català, com a no necessari i en funció d'això no l'han incorporat als seus codis lingüístics.

Aquesta «no necessitat» del català en la vida diària de molta gent té dues vessants, una com a fet en si mateix, i, en aquesta mesura es presenta com a variable explicativa de certes actituds, com per exemple el no entendre'l o parlar-lo; l'altra, com a resultat de processos anteriors i per tant també s'ha d'explicar el perquè d'aquesta no-necessitat. Quan es parla de processos anteriors es fa referència al fet que, en la mesura que la gent no ha viscut el català al seu voltant més proper, bé a nivell de barris, bé a nivell de feina, bé a nivell d'amics,... i s'ha organitzat la seva vida entre, i amb, castellanoparlants, no ha necessitat el català per viure. La gent podia, fins fa ben pocs anys, i ara encara, viure a certs llocs de Catalunya sense saber català, perquè la seva vida es desenvolupava, i es desenvolupa, entre castellanoparlants:

«(...) nosotros por ejemplo, cuando vinimos, vinimos a un sitio donde está medio pueblo tuyo emigrado y entonces sólo estás con ellos y si ellos no se han hecho a aprender, se hacen como si estuvieran en el pueblo, se visitan entre ellos y entonces no están abiertos a otra cosa.» (E10)

Aquestes persones anaven a viure, quan arribaven a Catalunya, a barris on ja sabien que hi havia gent del seu poble, treballaven amb ells i sortien amb ells. El centre que estudiem, Badalona, s'inclou dintre d'aquestes zones. En aquests moments encara continua havent-hi gent que pot viure totalment en castellà:

«En mi casa hablamos castellano, con mis amigos y amigas castellano... He estado con gente que habla catalán pero no lo hemos utilizado, hablábamos en castellano.» (E11 Dona)

Tanmateix, per a tots, entre els que viuen en castellà exclusivament i entre els que no, sí que ha canviat la percepció que es té del futur i majoritàriament tots els treballadors consideren que el català, com a llengua, és necessari, ara, per desenvolupar-se i viure a Catalunya. L'indicador més important d'això és que tots els entrevistats, de cadascun dels tipus, reclamen per als seus fills els coneixements de català que ells no havien tingut:

«Mi hijo habla castellano o catalán según le hablen, él no tiene problemas y yo le obligo a que hable en catalán porque a mí me gusta. Le envié a un colegio en el centro de Badalona porque enseñaban en catalán; porque con nosotros habla en castellano, está relacionado mayormente con gente castellana y yo lo que quería es que aprendiera y es algo en lo que he hecho mucho hin-

capié desde pequeño, incluso en la guardería lo puse en una que se hablaba catalán.» (E10)

En la mesura que els pares i mares pensen que els seus fills i filles necessitaran el català al llarg de la seva vida, estan acceptant que a Catalunya hi ha una altra llengua i aquesta s'ha d'assumir a nivell personal.

Posteriorment, en un altre apartat es recupera aquest tema, i s'analitza més en profunditat, però cal ara emfasitzar que aquesta és una actitud molt pragmàtica davant el català. Actitud que pot ser útil i necessària en un determinat moment del procés de normalització d'una llengua, ja que permet que una llengua en situació diglòssica vagi recuperant terreny d'ús social. A la llarga, però, pot tenir certs perills ja que en la mesura que el català deixi de ser promogut o potenciat per les institucions, si, prèviament, la gent no l'ha acceptat independentment del fruit que li doni, es pot córrer el risc que sigui abandonat o que mai no arribi a ser llengua d'ús habitual.

4. ANÀLISI DE LES VOLUNTATS

S'ha detectat un desconeixement absolut i generalitzat a tots els nivells del sindicat, pel que fa a la política lingüística del sindicat. Les úniques persones que estaven més assabentades són les que treballen físicament al local de Via Laietana. La resta de gent mostra un desconeixement total sobre aquest punt. Aquest és un resultat que ja esperàvem donats els resultats de l'Enquesta d'afiliació 1992, segons la qual el 85'6% dels enquestats afirmen no conèixer la política lingüística del sindicat. El que ens interessava ara, era saber el grau d'acord o desacord de les persones entrevistades, amb el procés de normalització que s'està fent, específicament al sindicat i fora, tot i no conèixer-lo en profunditat. És per això que a l'entrevista se'ls pregunta si estan d'acord o no amb els diferents àmbits sobre els quals s'està actuant. Bàsicament es pot diferenciar les dues actituds globals que són presents a tot l'estudi. Aquestes actituds tenen, però, en cada moment de l'anàlisi, unes especificitats que cal remarcar. Passem a comentar la informació obtinguda.

Ensenyament

Les dues actituds bàsiques en què es pot agrupar el comportament dels entrevistats, pel que fa al tema de l'ensenyament a l'escola en català, són les

ja comentades, la pragmàtica o utilitària i la ideològica. Les dues es poden diferenciar molt clarament en aquest punt.

Hi ha un grup que defensa que l'escola ha de ser exclusivament en català; el castellà és necessari i també s'ha de saber, però les escoles han de ser en català. En aquest estudi s'afirma que aquestes persones presenten actituds que responen a una postura que podem qualificar com a ideològica, ja que la defensa de la seva postura és en termes de respecte a un país diferent, a una comunitat que té la seva pròpia llengua...

L'altra actitud diferenciada, que presenta un gran grup de persones (són, majoritàriament, els nascuts en àrees lingüístiques no catalanes), és la que defensa l'ensenyament del català, però no accepta, o no estan totalment d'acord, que el català sigui l'idioma de tota l'escola:

«Pues ahí hay mucho que hablar del bacalao porque yo creo que cada uno tiene derecho a elegir la manera que quiere enseñar a su hijo y yo veo muy bien que puedan aprender el catalán pero la persona que no quiera hablar el catalán no tienen porqué obligarla. Yo estaría de acuerdo con que se hiciera en castellano y en catalán, como se hacía antes, dos o tres asignaturas en castellano y dos o tres en catalán para que se aprendieran las dos cosas.» (E5)

Els arguments que exposen per defensar la seva postura són més d'un. L'ensenyament del català es defensa en funció de la futura necessitat del català, que els entrevistats preveuen que tindran els seus fills, perquè aquests, els fills i filles, són catalans i viuen a Catalunya:

«Hablará perfectamente catalán. Porque estamos en Catalunya, es catalán. Lo mismo que el castellano, tiene que aprender tanto una lengua como otra. Creo que es bueno que lo sepa.» (E11 Home)

Podria semblar que aquesta postura també és ideològica en la mesura que, per una part, defensen el català per ser la llengua del país on viuen i, per l'altra, defensen que també s'ensenyi el castellà en funció que és la cultura dels pares. Però, per als entrevistats, el castellà i el seu ús són quelcom natural a Catalunya, i per tant també s'ha d'estudiar a les escoles. El català, i el seu ús, tanmateix, és viscut, per una part del conjunt de l'afiliació de la CONC, com a artificial en la mesura que és fruit de l'interès de les institucions per recuperar-lo. Aquesta, realment, no és una actitud ideològica sinó una actitud utilitarista i pragmàtica, ja que es defensen els interessos propis en termes de comoditat per organitzar la seva vida quotidiana:

«Antes no era tan necesario pero ahora todo el mundo habla el catalán y es más necesario.» (E5)

La llengua, tant el castellà com el català, es defensa en la mesura que es considera un instrument per desenvolupar-se socialment o en la mesura que pot representar riquesa social. Es constata que aquestes persones són conscients que han sofert un procés d'emigració a una altra àrea lingüística i això els ha de suposar un reajustament a nivell de pràctiques lingüístiques. Aquest reajustament o aquestes noves pràctiques estan emmarcades en la creença que hi ha una altra llengua més útil i més important que és aquella oficial en el territori on políticament està inscrita aquesta àrea lingüística catalana. El pes d'una altra llengua concebuda i sentida com a més important, en aquest cas el castellà, marca els límits que ha de tenir, especialment per al col·lectiu que ha experimentat aquest procés immigrador, la normalització de la llengua pròpia d'aquesta àrea lingüística, en aquest cas el català.

Mitjans de comunicació

Sobre aquest tema sí que hi ha acord entre tots els entrevistats, independentment del tipus al qual corresponguin. L'acord és que han d'existir uns mitjans de comunicació, tant televisió, com ràdio, com diaris, exclusivament en català. Tornem a trobar, un altre cop, els arguments englobats en dos grans grups: l'utilitari i l'ideològic.

El primer argument, aquell identificat amb les postures utilitàries, es presenta majoritàriament als grups 3 i 4. Les seves postures s'expressen en termes d'acceptació dels mitjans de comunicació en català perquè també n'hi ha en castellà:

«me parece bien porque como ya hay en castellano,...». (E8)

«(...) porque es una cadena autonómica y en castellano ya tenemos otras. No hace falta.» (E7)

Llavors, en la mesura que aquestes persones veuen que les seves necessitats estan cobertes en castellà, accepten la realitat catalana. Viuen el castellà com la llengua natural amb la qual ells han de viure, tot i ser a Catalunya; com que tenen assegurada aquesta normalitat en els mitjans de comunicació, accepten la coexistència paral·lela del mitjans de comunicació catalans.

L'altre grup, els anomenats «ideològics», corresponents als tipus 1 i 2, afirmen estar d'acord amb l'existència de mitjans de comunicació en català perquè cada país ha de tenir els seus canals d'informació propis:

«Si es TV autonómica es lógico que sea en catalán.» (E9)

És destacable que, en general, al llarg de totes les entrevistes i en els diferents apartats, els arguments ideològics s'afirmen sense dir-los explícitament. És a dir, sembla que cada cop es fa servir menys el recurs a justificar certes actituds o postures en funció d'idees sociopolítiques. En aquest cas, les explicacions d'aquelles persones qualificades com a ideològiques, es concreten a afirmar que el català és la llengua de Catalunya.

La diferència entre les actituds ideològiques i les utilitàries remet un altre cop a la variable independent: col·lectiu d'immigrants d'àrea lingüística o no. L'actitud utilitària és majoritària entre aquells que han experimentat una immigració cap a l'àrea lingüística catalana. L'existència d'una estructura política superior, l'Estat espanyol, amb una única llengua oficial, que es presenta implícitament i explícita, com a més útil i més important, resulta ser la justificació a la seva exigència de poder viure en castellà a Catalunya.

Foment i ús públic del català per part de les institucions

Hom arriba en aquest apartat a un tema clau que ha sortit a moltes de les entrevistes que s'han fet per recollir la informació: com viuen les persones (en aquest cas els afiliats i afiliades a la CONC) la intervenció de les institucions públiques en matèria de normalització lingüística.

Tots els entrevistats mostren la seva conformitat que les institucions públiques catalanes han d'intervenir en aquest tema. S'accepta que una comunitat concreta ha de posar al servei de la seva cultura els diferents organismes de què disposa. Això no impedeix que una part de la gent tingui, però, la sensació que tot el que s'està fent és una mica artificial o forçat. Expressió com *«parece que ahora está de moda hablar más catalán...»*, mostra que una bona part dels castellanoparlants de la CONC senten que allò natural és parlar castellà. Aquest col·lectiu és aquell que ha experimentat la immigració d'àrea lingüística.

En els aspectes amb els quals no estan d'acord tots els entrevistats són el grau d'intervenció i el tipus de mesures que han d'adoptar les institucions públiques. Es pot diferenciar dos col·lectius que vindrien definits, en

aquest tema, pel lloc d'origen. Entre els nascuts a Catalunya es viu el procés de normalització com a necessari i correcte en termes globals. No es veuen qüestions que puguin provocar conflictes ni polèmiques. Entre els no nascuts a Catalunya, ni a d'altres zones de parla catalana, hi ha un sentiment generalitzat d'imposició del català. Es fa referència a sentiment o vivència perquè no hi ha —no en donen els entrevistats— arguments sòlids per parlar de situació d'imposició:

«A mí cuando me dicen 'a su hijo se le obliga a estudiar catalán', yo les digo 'mi hijo no va a venir a esta escuela'. Y le diré al niño '¿A ti te gusta el catalán? ¿Tú quieres aprender catalán? ¿Quieres que te obliguen o quieres ser libre?'. Porque si quiere aprenderlo... Pero si es una obligación lo tengo que defender. Pero si el niño es libre y tiene edad de opinar, yo respeto la opinión de mi hijo y le dejo que haga lo que crea conveniente. Si él quiere, ¿por qué no? Yo digo que el saber no ocupa lugar y quiero que mis hijos aprendan todo lo que yo no he podido. Pero que no lo obliguen porque contra la obligación, represión.» (E8)

Hom viu com una imposició el fet que els fills i filles aprenguin català a l'escola en la mesura que els pares no poden decidir si volen, o no, que el seu fill aprengui català. S'ha de destacar el grau de contradicció entre aquesta afirmació i el desig manifestat, per les mateixes persones, que els fills parlin català. A moltes de les entrevistes, va sortir, espontàniament, el tema de la imposició del català sense que els entrevistats donin cap indicador de la seva vivència de la imposició.

Treball

Hi ha bastant gran acord entre tots els membres, dels diferents tipus lingüístics d'afiliats, a acceptar l'exigència del català, en el sentit que s'ha de saber parlar-lo, per a aquelles feines que són d'atenció al públic, com feines d'informació, comerços, treball administratiu a les finestretes, etc. L'acceptació d'aquesta exigència no ha de fer perdre de vista la realitat del català al món laboral. Algunes xifres estadístiques ens la mostren. El castellà continua sent la llengua més utilitzada a la feina: s'utilitza freqüentment o sovint en un 81'0% dels casos, davant d'un 50'9% del català. Contràriament, un 17'1% dels afiliats responen que no utilitza mai el català a la feina, mentre el castellà no l'utilitza un 2'9%. L'anàlisi per activitats mostra que els serveis financers i administratius i l'àrea pública presenten un major ús del català, mentre que transports és l'activitat que presenta major ús del castellà.

El que mostra l'estudi qualitatiu és la diferència pel que fa a la concreció d'aquesta exigència segons els tipus al qual pertanyen els afiliats, així com d'altres variables. Entre els que pertanyen als tipus 1 i 2, s'accepta que s'exigeixi saber parlar el català, per entrar a treballar en feines com les que hem comentat. És a dir, els entrevistats dels tipus 1 i 2 mostren la seva conformitat amb l'exigència d'un determinat nivell de competència lingüística del català en el moment d'obtenir una feina que s'ha de desenvolupar de cara al públic.

Els altres dos tipus, el 3 i el 4, tenen una postura una mica diferent. Teòricament, o ideològicament, estan d'acord que s'ha de parlar el català, és a dir, estan d'acord amb el nivell de competència que han de tenir els treballadors d'aquestes feines, però es defensa la no exigència del nivell determinat de català en el moment d'aconseguir el lloc de treball. L'argument amb què es manté aquesta actitud s'exposa en termes de no tancar portes a determinada gent que no sap el català:

«me parecería muy mal, habría una discriminación muy grande y si en este plan estamos muy mal pues imagínate como podríamos llegar a estar. Nos tendríamos que ir de aquí porque no encontraríamos trabajo.» (E9)

Es reclama, més aviat, la formació en català sobre el lloc de treball o d'altres modalitats de formació però en qualsevol cas la postura és de no posar exigències lingüístiques per a la consecució d'una feina.

Sindicat

Es pot dir que aquest és el punt on tots els entrevistats estan d'acord: des del sindicat també s'ha de treballar per potenciar el català:

«Hombre, yo creo que un sindicato no está sólo para las cuestiones laborales sino para más cosas... El sindicato no debe aparcarse sólo en problemas laborales, que es lo suyo, pero tiene que hacer que a partir de ahí la gente tome conciencia de otra serie de cosas para que luego si les preguntan puedan opinar.» (E11 Home)

Es poden trobar diferències en els discursos expositors de les respectives actituds i postures. Aquestes diferències, però, no vénen donades per la pertinença a diferents tipus classificatoris, sinó als diferents nivells d'impliació en l'estructura del sindicat.

Els que formen, o han format, part de l'estructura organitzativa del sin-

dicat, bé delegats, bé responsables territorials, bé dirigents o alliberats pel sindicat, expressen aquesta actitud amb un discurs molt més elaborat, i exposen, per justificar la seva postura, que la CONC és «un sindicat de classe i nacional». Aquestes paraules són una constant en la justificació que el sindicat ha d'intervenir en la normalització lingüística del català. És acceptat, entre aquests entrevistats, que el sindicat és plurinacional i per tant s'ha de promoure la convivència i la tolerància tant des del castellà com des del català. En aquesta direcció s'accepta també i és considerat adient que el sindicat faci tota la seva feina en ambdues llengües, com també tots els papers, documents, propaganda, etc. En la mesura que hi ha àmbits castellans on no està assumit el bilingüisme amb el català, els entrevistats demanen una actuació directa en el sentit de promoure'l.

A la resta d'entrevistats, els sembla correcte aquesta implicació lingüística del sindicat, perquè en la mesura que el sindicat promogui cursos de català, ús del català..., el sindicat està defensant els seus drets com a treballadors en busca de millores laborals i de promoció. Aquesta segona postura mostra una actitud pragmàtica, però que en un procés d'actuació a nivell de política lingüística suposa un punt de partida favorable en la direcció de normalització, ja que en acceptar aquesta vessant lingüística del sindicat com una feina més, una tasca «natural» del sindicat, s'està fent possible una convivència també natural, i per tant normalitzadora, del català i el castellà.

Aquestes dues postures, que poden ser genèricament referides a l'afiliació de tota la CONC, o la informació que sobre elles donen els afiliats entrevistats, contrasten amb la realitat de la Unió Local de Badalona. En aquell local la llengua majorment utilitzada és el castellà: només alguns delegats o dirigents fan intervencions, en assemblees o reunions, en català. La resta, té com a llengua habitual el castellà. Fins fa pocs anys (5 o 6) encara es donaven conflictes per motiu lingüístic. Ara, segons la visió positiva de la situació, cadascú s'expressa en la llengua que prefereix sense més problemes. Segons els que tenen una visió menys positiva, la situació que es dona al local és que tothom s'expressa en castellà independentment de la llengua materna.

És cert que a nivell local s'han dut a terme molt poques iniciatives per promoure el català: poc més que fer bilingües certs documents. Tampoc, des del Servei de Normalització Lingüística dels serveis centrals —per diversos motius i problemes, però especialment manca de recursos— s'han posat en marxa accions concretes. Aquesta situació ens il·lustra la realitat del català a les zones amb una importantíssima presència de castellanoparlants: en la mesura que aquestes persones no han viscut prop el català en la seva vida quotidiana, no l'han incorporat com a llengua a les relacions

socials; si, a més a més, des de les associacions o grups organitzats propers a la gent (en aquest cas els sindicalistes de la CONC) no es juga un paper actiu per potenciar l'ús del català, s'arriba a la situació en què actualment es troba bona part de Catalunya. Es viu el tema del català com una qüestió que es potencia des de les institucions més llunyanes a la gent i això li confereix un caire d'artificialitat i forçat, contrari a la «naturalitat» amb què es viu el castellà al carrer.

5. ANÀLISI DE LES ACTITUDS

Amb les preguntes corresponents a aquest apartat, hem demanat als nostres entrevistats que imaginessin que es troben en certes situacions, i se'ls ha preguntat quina seria la seva actitud. L'objectiu d'aquest apartat és indagar sobre les causes que finalment porten a una persona a fer una tria concreta pel que fa al seu comportament. El que demanem, doncs, als nostres entrevistats no és que reflexionin o que donin la seva opinió sinó que expliquin, que justifiquin allò que fan i allò que no fan.

Abans de passar a exposar la informació recollida, cal comentar les dificultats trobades per aconseguir aquesta informació. Si una entrevista té, ja de per sí, certes dificultats inherents al fet d'indagar en la vida d'una altra persona, en el cas d'una entrevista en què es qüestiona el perquè de les coses, el perquè de les actituds sobre un tema en què la gent és especialment sensible, com ara la llengua, les dificultats es multipliquen. Però passem ja a exposar la informació finalment aconseguida. Es presenta la informació diferenciada en tres blocs coincidents amb les tres situacions proposades a l'entrevista.

A. Amb relació a la qüestió sobre si, a un fill en edat escolar, el portarien a una escola d'ensenyament en català o en castellà; i a la de si preferirien que, un fill o filla, aprenguéssin una llengua estrangera en lloc del català, els afiliats del tipus 1 i 2 afirmen que portarien, i de fet els porten, els fills i les filles a escoles catalanes sense cap dubte. Fan una aposta decidida, en general, pels processos d'immersió lingüística.

Els afiliats dels tipus 3 i 4 també els portarien a escoles catalanes però amb reticències. Aquestes reticències, que es mostraven a les converses, podrien ser indicadores d'actituds menys proclius a escoles en català tot i no ser explícites. En qualsevol cas, els afiliats dels tipus 3 i 4 sí que expressen explícitament les seves preferències envers escoles bilingües, que es concretarien en docència en els dos idiomes. El que manifesten preferir són escoles no monolingües en català:

«Es un tema un poco complicado porque yo estoy de acuerdo con que las escuelas enseñen el catalán, con lo que no estoy tan de acuerdo es con que todas las asignaturas sean en catalán.» (E7)

Les raons que argumenten són de defensa de la seva cultura, el castellà: tenen por de perdre-la si no és estudiada a les escoles; tenen por que els pares castellanoparlants que no han après el català quedin desconnectats del seus propis fills, perquè imaginem que optarien pel català i abandonarien el castellà. Un cop més torna a sortir la diferenciació implícita entre àrees lingüístiques —en cap moment no es fa explícita—, de tal manera que es prioritza la necessitat de no perdre la referència de la llengua que es considera més important —en aquest cas el castellà—, donada l'existència de la figura política d'un Estat comú.

Davant l'anglès com a idioma, prefereixen que els fills aprenguin el català, perquè consideren que els serà més útil. Torna a aparèixer així la visió utilitària del català: s'ha d'aprendre el català en la mesura que és útil, bàsicament per a la feina. Aquests afiliats reivindiquen el dret a l'ensenyament en castellà sense un discurs elaborat però amb el convenciment que la llengua que s'ha de parlar a casa és el castellà tot i viure a Catalunya més de 30 anys.

En aquest argument es troba l'impediment més gran en el camí d'una plena recuperació del català. Si els immigrants no accepten el català com a llengua per a les seves relacions socials, a la família o amb els amics (i de moment, tota la informació recollida assenyalava aquesta direcció), el futur d'aquesta llengua serà limitat, difícil i insegur. Aquest futur limitat i insegur es deu al fet que el català dependrà del suport i la promoció de les institucions. En la mesura en què, en un moment determinat, això no s'asseguri, el futur del català quedarà en perill. La cooficialitat de les dues llengües, si bé és un fet temporal imprescindible en una societat que surt d'un període de dictadura política i ha de recuperar i normalitzar moltes relacions, pot ser, a la llarga, perjudicial per a la llengua pròpia d'aquest país. Cal revisar no solament el procés de normalització lingüística sinó també les pautes, passades i presents, de relacions socials immigrants-foranis per replantejar el futur del català.

B. Amb la informació recollida de les respostes a la pregunta «Acceptaria una feina millor remunerada però amb l'exigència d'aprendre i utilitzar el català?» es confirmen i reafirmen exposicions fetes, prèviament, en d'altres apartats de l'estudi. L'actitud que podem considerar majoritària en aquest aspecte és que tothom faria l'esforç d'aprendre el català a can-

vi de més sou, millor posició social, i tot allò que permet tenir diners. És a dir, s'accepta el català com a eina per progressar però no s'assumeix de manera voluntària com a nova llengua.

Pel que fa a aquesta opinió no trobaríem cap entrevistat, independentment del tipus que fos, que no acceptés la feina a canvi de l'exigència d'aprendre català. Tanmateix, des d'un punt de vista avaluador de les fites aconseguides per determinades polítiques de normalització lingüística, aquest fet no hauria de ser valorat com a totalment positiu de manera separada de la resta d'objectius aconseguits o no aconseguits. En la mesura que la gent treballés en feines que requerissin el català, aquest s'aniria normalitzant. En la mesura que la gent treballi en llocs on no calgui el català, quedarà fora del procés de catalanització.

A més a més, en la mesura que això afecta un àmbit específic de la vida quotidiana de la gent, servirà per normalitzar aquest àmbit, però no ens assegura que s'expandirà el procés a d'altres àmbits de la societat.

C. En relació a la pregunta «Si es troba en situació d'omplir papers en català, quina és la seva actitud: ho fa, malgrat que li costi un esforç, busca ajuda o els exigeix en castellà?», l'actitud majoritària, sense tenir en compte els tipus lingüístics, és la d'intentar fer-ho en català i, en tot cas, demanar —si cal— ajuda, mentre sembla que seria una minoria qui exigiria els papers en castellà. En funció dels tipus d'afiliats tenim que, en tots els tipus, el sentiment majoritari va en la direcció de demanar o desitjar el bilingüisme com a pauta que imperi en la societat. La defensa del bilingüisme es fa des de dos arguments: en la majoria de casos, es reclama castellà i català en nom de la gent gran que va venir aquí sense saber català, no l'han après i ara, després de molts anys de viure a Catalunya, encara no l'entenen.

En d'altres casos, no és només una actitud comprensiva envers aquells que no han après català; també hi ha una actitud d'exigència del castellà, justificada amb l'argument que Catalunya és una part d'Espanya. Especialment per als grups 3 i 4 el fet natural és la coexistència a nivell oficial de les dues llengües i reclamen que això sigui així quan reben documents només en català, per exemple. La reclamació, però, no arriba mai a concretar-se en una protesta ferma. Queda com a desig lingüístic d'aquest col·lectiu:

«A mi me da igual porque leo y entiendo el catalán pero hay mucha gente que no lo lee bien y creo que tendría que estar bilingüe.» (E9)

Es torna a constatar com, per als tipus 3 i 4, tot i reconèixer l'existència d'àrees lingüístiques diferents a l'Estat espanyol, aquestes resten englo-

bades en una estructura política superior que legitima les exigències i els desitjos lingüístics d'aquest col·lectiu.

REFLEXIONS FINALS

L'anàlisi de la informació obtinguda a partir de les entrevistes realitzades mostra que les actituds, desenvolupades pels afiliats a la CONC envers l'adquisició d'una segona llengua es poden agrupar en dos blocs.

Cal apuntar, prèviament, que en aquestes reflexions es fa referència, exclusivament, a la llengua catalana i que s'ha de tenir present la realitat sociopolítica d'aquesta llengua. Realitat que la condiciona, com es mostra en aquestes conclusions, en la mesura en què és una llengua en procés de normalització que comparteix oficialitat amb una altra, el castellà, que disposa d'un reconeixement i prestigi internacional que no té el català.

Els dos blocs d'actituds identificats en l'estudi són els següents. D'una banda s'ha identificat una actitud qualificada com a *pragmàtica* o *utilitarista*. D'altra banda s'ha identificat una segona actitud anomenada *ideològica*.

La primera d'aquestes actituds, la *pragmàtica* o *utilitarista*, es fonamenta, segons la informació obtinguda a les entrevistes, en dos eixos: un és la necessitat-no necessitat del català; l'altre és la utilitat-no utilitat del català. En la mesura que l'ús d'aquesta segona llengua, el català, els ha calgut per desenvolupar la seva vida quotidiana, l'han incorporat com a codi lingüístic disponible. En la mesura que la vida d'aquestes persones es podia desenvolupar exclusivament en castellà, no han incorporat el català com a llengua d'ús. És a dir, quan a la feina, al barri, a les botigues, als diferents llocs de trobada amb altres ciutadans, la convivència es produeix fonamentalment (o exclusivament com en el cas dels individus del tipus 4) amb castellans, no els ha estat ni els és necessari adquirir la competència lingüística en l'altre idioma.

La segona de les dues actituds identificades ha estat anomenada *ideològica*. Aquest qualificatiu fa referència als arguments que expliciten els entrevistats per justificar l'ús que fan d'una o altra llengua. S'inclou en el terme «actitud ideològica» aquells comportaments que responen no tant a necessitats concretes, sinó a visions sociopolítiques de la realitat. Concepcions que condicionen les accions de determinats col·lectius també a nivell lingüístic, tot desenvolupant un comportament de militància activa en la defensa i ús del català.

Així, en aquesta recerca, es parla d'actitud ideològica envers la llengua quan els individus desenvolupen determinats comportaments lingüístics (és

a dir, fan servir una llengua o altra), argumentant una visió sociopolítica de la societat que defensa el respecte a un altre país, comunitat i cultura.

Aquestes actituds descrites són constants i presents als quatre tipus de la tipologia plantejada, però diferents en grau i intensitat. El tipus 1 es caracteritza per una actitud ideològica i militant davant el català, de manera gairebé exclusiva, mentre que per al tipus 4 és característica una actitud fonamentalment pragmàtica i utilitària envers el català.

En els individus dels tipus 2 i 3 es constaten les dues actituds descrites, la ideològica i la pragmàtica. Entre els individus del tipus 2, tant l'actitud ideològica com la pragmàtica s'han de interpretar en sentit positiu: en alguns casos ha estat la necessitat experimentada d'entendre i parlar català que els ha dut a desenvolupar-ne l'ús; en altres casos ha estat la seva ideologia i la seva concepció política de la societat, basada en el respecte a les llengües d'altres pobles, que els ha dut a desenvolupar comportaments d'ús actiu del català. Sempre, però, o bé la necessitat o bé el compromís polític hi són presents.

Per contra, entre els individus del tipus 3 aquestes actituds s'han de llegir en negatiu. És manca de necessitat d'entendre de parlar el català el que els ha portat a no desenvolupar competència, ni passiva ni activa, d'aquesta llengua. Paral·lelament, aquells que presenten una actitud més ideològica expressen respecte a la llengua de cada poble però, explícitament, defensen també el dret del castellà a ser present a tots els àmbits de la seva vida, i amb la mateixa importància i suport que el català. És, d'aquesta manera, una actitud ideològica que fa militància activa, però en favor del castellà (manifestant, això sí, respecte envers aquells que es comuniquen en català).

Verificant les hipòtesis centrals plantejades a l'inici de l'estudi, es pot dir que s'han trobat actituds semblants entre els col·lectius amb pràctiques i competència lingüística similars.

Els tipus 1 i 2, que presenten els majors nivells de competència i ús del català, es poden identificar com els col·lectius amb actitud ideològica procliu a la defensa activa del català. És a dir, expliquen o justifiquen l'ús del català amb arguments basats no únicament en la necessitat o no necessitat del català, sinó en termes de respecte a un altre país, comunitat o cultura que té la seva pròpia llengua i els seus costums.

Per contra, els tipus 3 i 4, que són individus que es desenvolupen majoritàriament o exclusivament en castellà i que tenen un nivell de competència lingüística en català molt reduït, justifiquen els seus comportaments a partir d'arguments molt més materialistes, la no necessitat del

català en la vida quotidiana i la utilitat social del castellà. Els entrevistats del tipus 3 i 4 no incorporen el català entre els seus usos lingüístics en la mesura que no han necessitat i no necessiten, segons les seves afirmacions, el català i que el castellà presenta una utilitat social equivalent a Catalunya i superior fora d'ella.

Una altra hipòtesi verificada amb aquesta recerca és que el comportament lingüístic i les actituds, com a fenòmens socials, estan relacionades i responen totes dues a la influència de variables socials externes. Amb la informació extreta es pot plantejar que, entre determinades actituds i determinades variables, existeix algun tipus d'associació.

Les variables que es presenten relacionades amb les actituds són: el nivell d'estudis, la trajectòria sociopolítica personal i la convivència amb catalanoparlants. Variables que també estan relacionades amb el comportament lingüístic (Alós, 1992).

Per als tipus 1 i 2 es constata un nivell d'estudis elevat (el tipus 1 presenta un 81'1% del total amb estudis superiors a FP i entre el tipus 2 el 38'7% té més d'EGB.); una trajectòria sociopolítica caracteritzada pel compromís en diferents associacions (sindicat, partits polítics, associacions de veïns, organitzacions esportives, etc.) i una convivència important en la seva vida quotidiana amb catalanoparlants (el 87'5% del tipus 1 i el 66'5% del tipus 2 ha nascut a Catalunya i, majoritàriament, tenen el seu domicili al Barcelonès, la resta de la província de Barcelona —excepte la Regió I—, comarques de Girona, Lleida i de la franja interior de Tarragona).

Entre els tipus 3 i 4 es constata un nivell d'estudis no gaire elevat (el 63'4% del tipus 4 no té l'EGB i només el 41'6% del tipus 3 la tenen); una trajectòria sociopolítica caracteritzada, majoritàriament, per la manca de compromís associatiu (excepte en alguns casos que sí que en tenen i que coincideixen amb aquell grup que presenta una actitud lingüística fonamentada en arguments ideològics), i una vida quotidiana al voltant i envoltada de castellanoparlants (el 69'5% del tipus 3 i el 92'1% del tipus 4 són nascuts fora de Catalunya i tots dos tipus tenen el seu domicili a la Regió I —excepte el Barcelonès).

D'aquesta manera, un nivell d'estudis elevat, la implicació activa i el compromís en organitzacions o associacions i la convivència amb catalanoparlants es presenten com a variables afavoridores d'una actitud ideològica de defensa del català i també d'un comportament més procliu a l'ús del català (a partir de la constatació de la seva utilitat social).

Segons Joan Martí i Castells «la presència en un mateix àmbit nacional i/o estatal de més d'un idioma oficial és freqüentment causa de tensions

que reflecteixen una relació desequilibrada de llengua dominant/dominada o subordinada» (Martí, 1992; 73). La informació obtinguda en aquesta recerca, i la seva anàlisi, permeten concloure que no hi ha una actitud contrària al català com la que va haver-hi en altres èpoques. Però sí que continua existint una actitud d'indiferència. Actitud que reflecteix i constata que per a certs col·lectius (tot i que en aquest estudi són quantitativament petits), el català no és necessari per viure a Catalunya.

S'ha de constatar que certs col·lectius —aquells que han experimentat un procés d'immigració d'àrea lingüística—, reclamen, bé explícitament bé implícitament, que el castellà també ha de ser present i sempre serà la seva primera llengua d'ús. Es pot afirmar, també a partir de l'estudi, que, conseqüentment amb això, està fortament estesa la preferència del bilingüisme com a model lingüístic per aquest col·lectiu. El català es respecta en la mesura que és, i ho serà sempre, la llengua pròpia de Catalunya. No s'accepta, però, que el català hagi de ser la llengua de tot aquell qui viu a Catalunya.

Tots els afiliats a la CONC accepten, independentment del tipus al qual pertanyen, la vessant pública del català. Pel que fa a la feina, s'accepta l'exigència de parlar català per a aquelles tasques de cara al públic; s'accepta la necessitat d'entendre català (quan es dirigeixen a ells); s'accepten els mitjans de comunicació en català; s'accepta la defensa del català des de les institucions i també des del sindicat. En definitiva, s'accepta, en la mesura que es respecta, que els catalanoparlants desenvolupin l'ús social i públic d'aquesta llengua.

Tanmateix, cal remarcar que, del col·lectiu estudiat, aquells afiliats de la CONC que han experimentat immigració d'àrea lingüística admeten l'existència pública del català només en la mesura que també s'assegura l'existència pública del castellà.

De fet, per altres estudis descriptius de l'ús del català (Alós, 1992), i aquest ho confirma, és conegut que entre els col·lectius provinents d'altres àrees lingüístiques el català no passa a formar part de les relacions personals, quotidianes i familiars, a excepció d'aquells classificats com a tipus 1 i 2. En la mesura que s'entra en l'àmbit no públic de les persones aquests col·lectius demanen «llibertat» i no «imposició». Es defensa la llibertat per triar la llengua que es vol parlar amb la família o amb els amics.

La no-acceptació del català en les relacions personals pot venir explicada per l'existència d'una altra llengua també oficial, en aquest cas el castellà, que es valora com a més útil i important. Segons diu Joan Martí «(...) no hem arribat probablement —ni hi som a prop— a una realitat en què la majoria cregui que la llengua catalana és del mateix rang, no ja només que

el castellà, sinó també que d'altres idiomes que han adquirit gran prestigi i que empren normalment molts milions de persones» (Martí, 1992; 79).

És important, i es vol remarcar des d'aquestes reflexions, posar de manifest que aquestes actituds tenen unes determinades implicacions envers el procés de normalització ja que, en la mesura que el català no passi a formar part de les relacions personals i familiars de la gent, no en quedarà assegurat el futur. Aquesta afirmació es fonamenta en la constatació, a partir del treball de camp, que el castellà és viscut a Catalunya de manera tan natural com el català, mentre que es viu com una mica artificial l'intent de potenciar el català. En aquestes condicions, es pot dir que la seva normalització dependrà de l'interès que hi posin les institucions, i aquest no pot assegurar-se com a durador. I, conseqüentment, tampoc no es pot assegurar l'èxit del procés.

La intervenció oficial o institucional en el terreny de la normalització d'una llengua, com és el cas del català, no n'assegura el seu futur a llarg termini si bé el facilita. El futur del català com a llengua pròpia de Catalunya no estarà assegurat mentre la població no nascuda a Catalunya no adopti el català en les seves relacions quotidianes. Si socialment no s'accepta el català com a llengua vehicular per a totes les situacions quotidianes i, consegüentment, la necessitat de reculada del castellà en els àmbits on no és llengua pròpia (Martí, 1992; 97), no serà possible que el català recuperi totes les funcions socials que ha de tenir com a llengua pròpia d'una comunitat. «La diferenciació establerta per llei hauria d'implicar la impossibilitat de viure a Catalunya sense l'ús actiu del català. De res no serveix la qualificació legal de la llengua catalana si això no suposa la conseqüència lògica de no poder-ne prescindir, mentre que els qui habiten els Països Catalans puguin desenvolupar-hi totes les seves activitats públiques, socials, oficials o privades en llengua espanyola i res no els constrenyi a servir-se de la catalana, aquest no arribarà mai a ésser-hi de fet l'idioma propi» (Martí, 1992; 78).

Tots els entrevistats afirmen respectar la vessant pública del català així com respectar l'ús que en fan els catalanoparlants. Però, pel que fa al seu comportament, o bé no desenvolupen l'ús d'aquesta llengua o bé el desenvolupen exclusivament en aquelles situacions que no impliquen fer disminuir l'ús del castellà. Cal recordar que només els col·lectius dels tipus 1 i 2 assumeixen l'ús habitual del català. El tipus 1 presenta una actitud més ideològica que no pas utilitarista envers el català: defensa l'ús del català per respecte a una llengua i no només perquè aquesta sigui més o menys útil. El tipus 2 defensa l'ús del català, bàsicament, per la seva necessitat i utilitat.

El fet de no assumir l'ús habitual del català està mostrant que la via de potenciar-ne l'ús a través de la persuasió és insuficient. Les xifres ens mos-

tren que el gruix dels immigrants d'àrea lingüística afiliats a la CONC dels tipus 3 i 4 no assumeixen l'ús actiu del català, ni en els àmbits públics ni en els privats. Com ja s'ha assenyalat, aquest comportament respon, a partir de l'anàlisi de les seves respostes, a una actitud fonamentada en, d'una banda, la no necessitat del català en la seva vida quotidiana i, d'altra banda, en arguments que reivindiquen el dret del castellà a Catalunya pel fet que és la llengua de l'Estat espanyol.

Per contra, els grups que assumeixen l'ús del català mostren actituds molt militants envers la llengua. El seu ús es fonamenta en una postura de defensa activa del català. Aquest comportament està indicant una situació de no normalitat. Com diu Joan Martí i Castell: «La normalització lingüística ha de suposar que els catalanoparlants puguin deixar d'ésser militants permanents de la llengua. És un senyal incontestable d'anormalitat que en una comunitat els parlants usin el seu idioma com a testimoniatge de lleialtat a més de com a instrument per a la comunicació» (Martí, 1992; 80).

Així, el procés de normalització en el sistema educatiu dona bons resultats pel que fa a potenciar l'ús passiu del català i també l'ús actiu en la vessant pública, com ja s'ha comentat. Seria més important, però, si es desenvolupés de la manera que Joan Martí diu: «L'escola avui té el deure de formar lingüísticament, contribuint sense complexos a la creació de la consciència del caràcter nacional de l'idioma, especialment perquè és el d'una comunitat en la qual viu en conflicte amb la llengua dominant de l'Estat» (Martí, 1992; 92).

En la mesura que l'ensenyament del català a les escoles o l'exigència del català per a segons quines feines s'identifiquen amb la vessant pública de la societat, la recuperació d'aquestes com a àmbits de domini català no assegura el futur social del català. No ho assegura tampoc en la mesura que el procés no seria global ja que quedarien fora de la catalanització aquells qui no passin o que no hagin passat per l'escola i tots aquells per als quals el català no és necessari a la feina. El procés de normalització no serà, d'aquesta manera, global.

Pel resultat de les entrevistes es constata també que, en general, el català és viscut com un vehicle de promoció social. És aquesta dimensió d'utilitat social de la llengua catalana la que més influeix en el fet que els col·lectius del tipus 3 i 4 desenvolupin una actitud no contrària al català, i fins i tot afavoridora en certs àmbits. Actitud que, tot i no provocar l'ús actiu d'aquesta llengua en aquest col·lectiu, sí que provoca el desig que els seus fills i filles adquireixin el suficient nivell de competència en català.

Finalment, a nivell polític, cal destacar que entre la majoria d'entrevistats dels tipus 2, 3 i 4 hi ha coincidència en el fet que el sentiment nacional

com a català no passa per la llengua. És a dir, una persona pot arribar a sentir-se catalana tot i no parlar el català. En la mateixa direcció, la integració a Catalunya no passa, en primer lloc, per saber català. L'adquisició d'una altra llengua a més a més de la materna és un fenomen que es dona un cop s'ha adquirit el que anomenem «integració econòmica». Aconseguir aquesta integració no implica assumir el català com a llengua, ja que això, com hem exposat, depèn d'altres factors, encara que assolir uns determinats nivells d'estabilitat econòmica és un pas previ per incorporar un nou codi lingüístic.

Els entrevistats, però, del tipus 1, exposen la necessitat d'incorporar, com a codi lingüístic, la llengua pròpia del país o comunitat on es viu. Si no es fa aquesta incorporació lingüística es podrà parlar de respecte i convivència però no d'integració, i s'estarà condemnant el català a una situació d'anormalitat i «submissió» envers el castellà.

BIBLIOGRAFIA

ALÒS-MONER, Ramon, *Ús lingüístic del català al món del treball*, CERES, Centre d'Estudis i Recerca Sindical de la CONC, desembre 1992, amb una beca de l'Institut de Sociolingüística Catalana.

BASTARDAS, A., *Llengua i immigració. La segona generació immigrant a la Catalunya no-metropolitana*, Ed. La Magrana, Barcelona, 1986.

BASTARDAS, A. i BOIX, E. «Introducció», a: Bastardas, A., Boix, E., dins *¿Un estado, una lengua? La organización política de la diversidad lingüística*, Octaedro, Barcelona, 1991, pp. 9-24.

BASTARDAS, A. i SOLER, J. *Sociolingüística i llengua catalana*, Ed. Empúries, Barcelona, 1988.

DIRECCIÓ GENERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA, *Les expectatives d'ús, actituds i necessitats lingüístiques entre la població adulta a l'Àrea Metropolitana de Barcelona*, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1984.

INSTITUT DE SOCIOLINGÜÍSTICA CATALANA, *El coneixement de la llengua catalana (1975-1986)*, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1991.

—, *Estudis i Propostes per a la difusió de l'ús social de la llengua catalana*, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1991.

—, *La llengua catalana en l'actualitat*, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1992.

HERNÀNDEZ, F., MARTÍ, J. i MERCADÉ, F. *La llengua catalana a Tarragona: coneixement i ús*, Columna Edicions, Barcelona, 1992.

MARTÍ, J. *L'ús social de la llengua catalana*, Ed. Barcanova S.A., Barcelona, 1992.

MARTÍN, A., MIGUÉLEZ, F. i REBOLLO, O., *El sindicalismo a través de sus protagonistas*, CERES, Barcelona, 1993.

PUEYO, M., *Llengües en contacte en la comunitat lingüística catalana*, Servei de Publicacions de la Universitat de València, València, 1991.

REIXACH, M., *Coneixement i ús de la llengua catalana a la província de Barcelona*, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1985.

—, *Difusió social del coneixement de la llengua catalana*, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1985.

SUBIRATS, M., *Enquesta Metropolitana de Barcelona, 1986. Volum 20: Transmissió i coneixement de la llengua catalana a l'Àrea Metropolitana de Barcelona*, Àrea Metropolitana de Barcelona, Barcelona, 1986.

—, *Enquesta Metropolitana de Barcelona, 1990. Volum 4: Educació, llengua i hàbits culturals*, Àrea Metropolitana de Barcelona, Barcelona, 1991.

STRUBELL, M i ROMANÍ, J. M. *Perspectives de la llengua catalana a l'àrea metropolitana de Barcelona (comentaris a una enquesta)*, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1986.

TURELL, Teresa *Elements per a la recerca sociolingüística a Catalunya*, Edicions 62, Barcelona, 1984.

ANNEX 1: QÜESTIONARI DE L'ENQUESTA D'AFILIACIÓ 1992

1. Quin és el teu coneixement del català?

	Bé	Regular	Malament
L'entenc	<1>	<2>	<3>
El parlo	<1>	<2>	<3>
L'escric	<1>	<2>	<3>

2. Indica quina és la teva llengua materna:

Català	<1>
Castellà	<2>
Una altra (especifica-la)	<3>

3. Indica quina és la teva llengua habitual:
Català				<1>
Castellà				<2>
Una altra (especifica-la)				<3>
4. Indica el grau d'ús del català i castellà en el teu lloc de treball:
	Mai	Molt de tant en tant	Molt freqüentment	Sovint
Català	<1>	<2>	<3>	<4>
Castellà	<1>	<2>	<3>	<4>
5. Indica si estàs interessat/da a aprendre català:
Sí	<1>
No	<2>
No ho sap/No contesta	<0>
6. Has fet cursos de català?
Sí	<1>
No	<2>
7. Només si has fet cursos de català, indica on els has fet:
Al sindicat	<1>
Fora del sindicat	<2>
8. Indica si estàs interessat/ada a assistir a cursos de català organitzats pel sindicat:
Sí	<1>
No	<2>
No ho sap/No contesta	<0>
9. Només si estàs interessat/ada a assistir a cursos de català, indica'ns de quina forma:
Fora de l'horari laboral	<1>
Dins de l'horari laboral	<2>
Dins o fora de l'horari laboral,	
M'és indiferent	<3>
No treballo	<4>

10. Coneixes el procés de normalització lingüística que s'està duent a terme dins de l'estructura del sindicat?

- Sí <1>
- No <2>
- No ho sap/No contesta <0>

11. Si el coneixes, quina opinió en tens?

- S'hi dediquen excessius recursos <1>
- S'hi dediquen suficients recursos <2>
- S'hi dediquen insuficients recursos <3>
- No ho sap/No contesta <0>

ANNEX 2: GUIÓ DE L'ENTREVISTA SOBRE ACTITUDS DAVANT EL CATALÀ

A. Anàlisi de les trajectòries professionals dels pares (pare i mare).

Preguntar les professions de pare i mare, la llengua materna i la llengua a la feina, el nivell d'estudis, la classe social subjectiva dels pares, etc. (Mirar el quadre 1).

B. Anàlisi de l'ús social del català.:

1. Quina llengua fa servir:
 - A la feina?
 - A les relacions socials?
 - Als bars?
 - Amb la família?
 - Al sindicat?
 - Als mitjans de comunicació? (relacionar amb els esports)
2. Per a cada situació que expliqui per què.

C. Anàlisi de les voluntats:

1. Coneix la política lingüística del sindicat? I la de la Generalitat? Hi està d'acord? En quins aspectes? Per què?

2. Contesti si està d'acord o no, i en quina mesura, amb les afirmacions següents:

- que l'escola es faci en català

- que TV3 sigui en català
 - que la retolació viària sigui en català
 - que s'exigeixi el català per treballar a l'Administració pública
 - que s'exigeixi el català per a qualsevol feina
 - que la propaganda oficial dels ajuntaments i de la Generalitat sigui en català
 - que la propaganda del sindicat sigui en català
 - que les reunions del sindicat siguin en català
 - que la documentació interna del sindicat sigui en català
 - que s'atorguin subvencions públiques per a cursos d'adults per aprendre català
 - que s'utilitzi el català en els serveis socials (policia, jutjat,...)
3. Per què?

D. Anàlisi de les actituds: imagini que es troba en una d'aquestes situacions, quina seria la seva actitud?:

1. Imagini que té un fill en edat escolar i pot triar. El portaria a una escola d'ensenyament en català o en castellà? Per què?

2. Si el fill és no catalanoparlant i pogués triar, preferiria que aprendés una llengua estrangera o el català? Per què?

3. Si li oferissin una feina més ben remunerada, però amb l'exigència d'aprendre català, quina actitud prendria? (Segons el tipus se li preguntarà en funció del seu domini de la llengua.) Per què?

4. Si es troba en la situació d'haver d'omplir papers en català, quina és la seva actitud: fa un esforç, busca ajuda o els exigeix en castellà? Per què?

E. Anàlisi del consum del català:

1. Compra premsa en català? Quina?
 2. Escolta ràdio en català? Quina?
 3. Veu TV en català? Quins programes?
 4. Assisteix al cinema o teatre en català?
 5. Compra literatura en català?
 6. Llegeix documents del sindicat en català?
- Per què?

F. De resposta voluntària:

1. Vot a les últimes eleccions (6 de juny de 1993)
2. Identificació nacional:

- se sent tan sols català
- se sent més català que espanyol
- se sent tant català com espanyol
- se sent més espanyol que català
- se sent només espanyol

ANNEX 3: DESCRIPCIÓ DELS ENTREVISTATS I LES ENTREVISTADES
I DISTRIBUCIÓ PER TIPUS.

- Entrevista 1: Responsable Unió Local de Badalona. Entrevista al local de Badalona. Tipus 2.
- Entrevista 2: Afiliat de Badalona. Jubilat que treballava a La Maquinista. Entrevista feta a casa seva. Tipus 3.
- Entrevista 3: Responsables de Normalització Lingüística. Entrevista feta al seu despatx. Tipus 1.
- Entrevista 4: Afiliat de Badalona. Actualment és delegat del Sector d'Alimentació. Entrevista feta al CERES. Tipus 3.
- Entrevista 5: Afiliada que viu a Badalona. Aturada. Treballava a la neteja. Entrevista feta a casa seva. Tipus 3.
- Entrevista 6: Afiliada de Badalona. Actualment és delegada de l'Administració local. Treballa a l'Ajuntament. Entrevista feta al seu despatx de la CONC. Tipus 1.
- Entrevista 7: Afiliat que viu a Badalona. Treballa a la SEAT. Entrevista feta al local de Badalona. Tipus 4.
- Entrevista 8: Afiliat que viu a Badalona. Es troba a l'atur. Treballava als mitjans de comunicació. Entrevista feta en un bar. Tipus 2.
- Entrevista 9: Afiliat que viu a Badalona. Treballa d'ordenança a la Telefònica. Entrevista feta a casa seva. Tipus 2.
- Entrevista 10: Afiliada que viu a Badalona. Actualment és autònoma, però havia treballat en una fàbrica de química i en una empresa de neteja. En aquells moments va ocupar càrrecs de delegada de CCOO. Entrevista feta a casa seva. Tipus 2.
- Entrevista 11: A: Afiliat que viu a Badalona. Treballa a MAKRO i no ha ocupat càrrecs sindicals. Tipus 3.
B: La seva dona està a l'atur. Entrevista feta en un bar. Tipus 4.
- Entrevista 12: Responsable Unió Local de Badalona. Treballa de paleta en una empresa de manteniment. Entrevista feta al local de Badalona. Tipus 1.